

POLIISIN TIETOOON TULLEET SEKSUAALIRIKOKSET LIKUNNASSA JA URHEILUSSA 2016–2017

Antti Turpeinen

10/2018

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto	
Antti Turpeinen	Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste	
Poliisin tietoon tulleet seksuaalirikokset liikunnassa ja urheilussa 2016–2017	Julkinen	
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto	
Jaakko Kauppila	Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä		
<p>Tämä opinnäytetyö on selvitys liikunnassa ja urheilussa tapahtuneista, poliisille ilmoitetuista seksuaalirikoksista vuosina 2016–2017. Työ syntyi tarpeesta selvittää poliisille ilmoitettujen liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneiden epäiltyjen seksuaalirikosten määrä valtakunnallisesti vuoden 2018 alkupuolella julkisuudessa paljon esillä olleen seksuaalisen häirinnän keskustelun myötä. Metoo-kampanjan myötä mediassa on viimeisen vuoden aikana nostettu esille häirintätapauksia eri elämänalueilla, myös liikunnan ja urheilun piiristä. Suomessa ei ole aikaisemmin selvitetty urheilun parissa tapahtuneiden seksuaalirikosten esiintyvyyttä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin käymällä läpi poliisiasiain tietojärjestelmään kirjattuja rikosilmoituksia vuosilta 2016–2017. Ilmoituksia haettiin ennalta valituilla hakusanoilla. Saadut ilmoitukset käytiin manuaalisesti läpi ja sieltä poimittiin liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneet ilmoitukset. Aineistoa analysoitiin määrällisin ja laadullisin menetelmin.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittivat, että ilmoituskynnyksen ylittäviä epäiltyjä seksuaalirikoksia vuosina 2016–2017 löytyi käytetyillä hakusanoilla liikunnan ja urheilun parista yhteensä 145 kappaletta 20 eri lajista. Näistä 48 ilmoitusta liittyi urheilun kilpailu- ja harrastustoimintaan ja 97 ilmoitusta ei-organisoituun liikunnan harrastamiseen. Ilmoituksissa oli yhteensä 177 seksuaalirikosnimikettä. Rikosnimikkeistä useimmin esiintyi lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, 45 kertaa. Rikoksesta epäillyistä 189 oli miestä ja viisi naista. Kolmessa tapauksessa rikoksesta epäillyn sukupuoli ei ollut tiedossa.</p> <p>Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa, että seksuaalirikoksia esiintyy liikunnassa ja urheilussa sen verran, että tapausten käsittelyä varten olisi perusteltua kehittää urheiluyhteisöön systemaattiset menettelytavat.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
49	marraskuu 2018	mAmk2018ONT
Avainsanat		
liikunta, urheilu, seksuaalirikokset		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 SEKSUAALIRIKOKSET	4
2.1 Seksuaalinen itsemääräämisoikeus.....	5
2.2 Seksuaalinen ahdistelu	6
2.3 Seksuaalinen teko	7
2.4 Seksuaalinen häirintä.....	8
2.5 Seksuaalinen hyväksikäyttö	9
2.6 Tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki	10
3 LIIKUNTA JA URHEILU YHTEISKUNNAN OSA-ALUEENA.....	12
3.1 Liikunnan ja urheilun käsitteiden määrittely.....	12
3.2 Liikunnan ja urheilun järjestökenttä ja toimijat	13
3.3 Liikunta ja urheilu seksuaalisten tekojen ympäristönä.....	17
3.3.1 Valmentaja-valmennettava -suhde urheilun erikoispiirteenä ja seksuaalisille teoille altistajana	19
3.3.2 Lasten ja nuorten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen ..	21
4 TUTKIMUSKYSYMYKSET	23
4.1 Tutkimusmenetelmät ja aineisto.....	23
4.2 Tutkimusaineiston hankinta	24
5 AINEISTON ANALYYSI	27
5.1 Rikosilmoituksiksi kirjatut seksuaalirikokset liikunnassa ja urheilussa vuonna 2016 ja 2017	27
5.1.1 Rikosnimikkeet 2016–2017	27
5.1.2 Lajit/urheilumuodot 2016–2017	28
5.2 Rikoksesta epäilty.....	31
5.2.1 Rikoksesta epäillyn ikä ja asema lajissa/urheilumuodossa.....	31
5.3 Uhri.....	32
5.3.1 Uhrin ikä ja asema lajissa/urheilumuodossa.....	33
5.4 Kilpailu- tai harrastustoiminnassa tapahtuneet seksuaalirikokset 2016–2017	34
5.5 Lajien tarkempi tarkastelu	36
5.5.1 Uinti	36
5.5.2 Kuntosali.....	38
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	41
LÄHTEET	45

1 JOHDANTO

Kaikilla yhteiskunnan aloilla tapahtuu seksuaalista häirintää. Seksuaalinen häirintä nousi vahvasti julkiseen keskusteluun lokakuussa 2017. Yhdysvalloista alkanut #metoo-kampanja levisi someilmiöstä laajaksi yhteiskunnalliseksi keskusteluksi. Kampanjan perusajatuksena oli, että ihmiset kertoisivat sosiaalisessa mediassa kokemuksiaan seksuaalisesta häirinnästä tunnisteella #metoo. Kampanja levisi ensin kulttuurin alalla ja laajeni sitten useille muille yhteiskunnan aloille, myös liikuntaan ja urheiluun. Media on jatkanut vuoden 2018 ajan kampanjan ideaa etsimällä ja jakamalla häirintää kokeneiden ihmisten tarinoita.

Pian #metoo-kampanjan alkamisen jälkeen Suomessa uutisoitiin urheilussa julki tulleista seksuaalisen häirinnän tapauksista. Esimerkiksi Iltasanomat uutisoi 17.12.2017 otsikolla ”Yhdysvaltojen urheilua ravistellut hyväksikäyttöskandaali laajenee – lajiliiton ilmoitus raivostutti sponsorit” (Jaakkonen 2017), Yle 27.1.2018 ”Yhdysvaltain voimisteluliiton johtokunta eroaa – taustalla laaja hyväksikäyttöskandaali” (Yle 2018b) ja Keski-suomalainen 19.2.2018 ”SCNG: Satoja uimareita ahdisteltiin mutta USA:n uimaliitto ei reagoinut – pelkäsi negatiivista julkisuutta” (Keski-suomalainen 2018). Pian tulivat uutiset kotimaisistakin tapauksista. Keväällä 2018 MTV Sport julkaisi useita juttuja naisten jalkapallossa ja jääkiekossa ilmenneestä häirinnästä ja ahdistelusta. (Innanen 2018a.) Yle puolestaan uutisoi urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan kannanotosta; ”Häirintä on saatava kuriin junioriurheilussa” (Yle 2018a). Vuoden 2018 lopulla median kautta välitettiin jo yksityiskohtaisia kertomuksia seksuaalisen häirinnän kokemuksista: ”Jalkapallovalmentajalle 2 vuotta ja 8 kuukautta vankeutta törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä - 13 -vuotiaana uhriksi joutunut Emilia: Se oli minulle helvetti” (Kössö 2018), ”Suomalaista tennisvalmentajaa epäillään alaikäisen pelaajan seksuaalisesta hyväksikäytöstä” (Innanen 2018b) ja ”Entinen Ilves-luotsi avautuu naisten välisestä seksuaalisesta häirinnästä – Osa ei uskaltanut suihkuun” (Innanen 2018c).

Aiheeseen liittyvää julkista huolta kuvaa myös Väestöliiton, Suomen Olympiakomitean, Suomen urheilun eettisen keskuksen (SUEK) ja seitsemän lajiliiton huhtikuussa 2018 perustama ”Et ole yksin” -palvelu, jonka tavoitteena on vähentää ja ennaltaehkäistä epäasiallista käytöstä ja häirintää urheilussa. Palvelu tarjoaa puhelimesta ja internetissä apua, tukea ja neuvontaa urheilun parissa toimiville. Hankkeen suojelijaksi haettiin tasavallan presidentti Sauli Niinistö. (Suomen urheilun eettinen keskus 2018; Väestöliitto

2018.) Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri Sampo Terho otti asiaan kantaa opetus- ja kulttuuriministeriön tiedotteessa 18.4.2018 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018). Seksuaaliseen häirintään ja kaltoinkohteluun liikunnassa ja urheilussa on Terhon mukaan oltava nollatoleranssi. (Opetus ja kulttuuriministeriö 2018.) Kulttuuripuolelle Terho antoi toimeksiannon selvittää häirintää ja muuta epäasiallista kohtelua elokuva- ja teatterialalla. Selvitysraportti julkaistiin 12.9.2018. (Paanetoja 2018.)

Suomessa ei ole tutkittua tietoa seksuaalisen häirinnän laajuudesta liikunnassa ja urheilussa. Tähänastiset arviot seksuaalisesta häirinnästä ovat perustuneet siis kyselyihin tai yksittäisistä kertomuksista tehtyihin johtopäätöksiin. Julkisen huomion myötä on tuotu ilmi tarve selvittää ilmiön laajuutta. Aiheesta ei ole olemassa kotimaisia tutkimuksia tai selvityksiä. Vuoden aikana Suomessa on käynnistynyt joitakin selvityksiä ja tutkimuksia seksuaalisesta häirinnästä urheilussa. Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta sai kolmivuotisen rahoituksen PRACT -tutkimushankkeelle, jossa käsitellään urheilun ja liikunnan parissa tapahtuvaa häirintää ja muuta syrjintää erityisesti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokemana. Tutkimuksen kohteena on myös lasten ja nuorten urheiluväliala. (Jyväskylän yliopisto 2018.) Suomen urheilun eettinen keskus (SUEK) toteutti kesällä 2018 Jääkiekkoliiton ja Palloliiton toimeksiannosta selvityksen, jossa tarkasteltiin maajoukkuepelaajien kokemaa häirintää (Hentunen ym. 2018). Näiden lisäksi ainakin yksi valtakunnallinen media laittoi liikkeelle oman kyselyn, jossa se halusi selvittää suomalaisilta urheilutoimijoilta, tapahtuuko Suomessa naisten kokemaa seksuaalista häirintää tai ahdistelua.

Aiheen ajankohtaisuuden ja rikostutkijan työni kautta heränneen oman mielenkiinnon vuoksi halusin lähteä selvittämään poliisin rekistereiden ja tilastotietojen perusteella minkälaisesta ilmiöstä on kysymys ja kuinka paljon seksuaalirikoksia on tapahtunut liikunnan ja urheilun parissa vuosina 2016–2017.

Opinnäytetyö rakentuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä osassa avataan tutkimukseen liittyvää käsitteistöä seksuaalirikoksista. Keskityn erityisesti seksuaalisen häirinnän, seksuaalisen ahdistelun, seksuaalisen teon ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden käsitteiden avaamiseen. Työn toisessa osassa taustoitetaan liikunnan ja urheilun toimintaympäristöä sekä käsitteistöä. Työn kolmannessa osassa käydään läpi tutkimustulokset ja pohditaan työn tuloksia.

2 SEKSUAALIRIKOKSET

Poliisille ilmoitetaan vuosittain yli 3000 seksuaalirikosta. Poliisille ilmoitettujen seksuaalirikosten määrä on ollut kasvussa 2000-luvulla. Poliisin tulostietojärjestelmä PolStatin tilaston mukaan poliisille ilmoitettiin seksuaalirikoksia vuonna 2016 yhteensä 3338 kappaletta ja vuonna 2017 3343 kappaletta. Poliisin tietoon tulleiden raiskausrikosten määrä vuosina 2003–2012 on lähes kaksinkertaistunut. Vuonna 2012 raiskausrikoksia kirjattiin 1009 kappaletta. Vuonna 2017 raiskausrikoksia ilmoitettiin poliisille 1272 kappaletta. (Polstat; Ojala 2014, 7.)

Seksuaalirikokset ja niitä koskevat rangaistussäännökset määritellään rikoslain (RL) 20 luvussa (24.7.1998/563). Luku on uudistettu kokonaisuudessaan 1.1.1999 voimaan tulleella lailla osana rikoslain kokonaisuudistusta. Luvun säännöksiä on muutettu tämänkin jälkeen useaan otteeseen. Viimeisimpänä uudistuksena ovat 1.9.2014 voimaan tulleet RL 20 § muutokset. Viimeisimmässä uudistuksessa uudistuksen kohteena olivat raiskausta koskevat säännökset (RL 20:1 – 2 §:t). Lisäksi uudistuksessa kumottiin RL 20:3 §, missä säädettiin pakottamisesta sukupuoliyhteyteen. Uutena rangaistussäännöksenä säädettiin RL 20:5 a §, seksuaalinen ahdistelu. Uudistuksessa seksuaalirikokset muutettiin virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi lukuun ottamatta yli 18 -vuotiaaseen kohdistuvaa seksuaalista ahdistelua koskevaa rikosta. (Ojala 2014, 1 – 4.)

Rikoslain 20 luvun seksuaalirikoksia ovat raiskaus (RL 20:1 §), törkeä raiskaus (RL 20:2 §), pakottaminen seksuaaliseen tekoon (RL 20:4 §), seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:5 §), seksuaalinen ahdistelu (RL 20:5 a §), lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:6 §), törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:7 §), seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö (RL 20:8 §), seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta (RL 20:8a), lapsen houkuttelemine seksuaalisiin tarkoituksiin (RL 20:8b §), sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen (RL 20:8c §), paritus (RL 20:9 §) ja törkeä paritus (RL 20:9a §). Lisäksi lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyvät myös rikoslain 17 luvun säännökset, joissa säädetään sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämisestä (RL 17:18 ja 18 a §) ja hallussapidosta (RL 17:19 §).

Edellisten rikosnimikkeiden lisäksi tähän opinnäytetyöhön on sisällytetty myös RL 17:21 §, sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen, sekä RL 24:6 § salakatselu. Sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen pitää sisällään muun muassa itsensä

paljastelun. Salakatselu on sisällytetty tarkasteluun, koska aineiston perusteella urheilutilojen pukuhuoneissa tai wc-tiloissa tapahtuu epäiltyä salakatselua seksuaalisessa tarkoituksessa.

Sukupuolisiveellisyyden julkisena loukkaaminen rikoslain 17:21 § mukaan:

"Joka tekee julkisesti sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan teon siten, että se aiheuttaa pahennusta, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä rangaistusta, sukupuolisiveellisyyden julkisesta loukkaamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi."

Salakatselu rikoslain 24:6 § mukaan:

"Joka oikeudettomasti teknisellä laitteella katselee tai kuvaa

1) kotirauhan suojaamassa paikassa taikka käymälässä, pukeutumistilassa tai muussa vastaavassa paikassa oleskelevaa henkilöä taikka

2) yleisöltä suljetussa 3 §:ssä tarkoitettussa rakennuksessa, huoneistossa tai aidatulla piha-alueella oleskelevaa henkilöä tämän yksityisyyttä loukatun,

on tuomittava salakatselusta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava."

Edellä mainitut rikosnimikkeet on sisällytetty tähän työhön suoritettun esihaun perusteella ilmenneiden urheilupaikoissa tapahtuneiden itsensä paljastelu- ja masturbointitapausten sekä pukuhuoneissa ilmenneiden salakuvausten vuoksi. Katsoin näiden nimikkeiden liittyvän olennaisesti liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneisiin seksuaalirikoksiin, koska esihaussa esille nousseet rikosilmoitukset antoivat viitteitä siitä, että teot ovat tapahtuneet nimenomaan seksuaalisessa tarkoituksessa ja että teot liittyivät olennaisesti kyseiseen liikunta-/urheilulajiin tai -tapahtumaan.

2.1 Seksuaalinen itsemääräämisoikeus

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus on seksuaalirikosten suojeleobjekti. Sillä tarkoitetaan jokaisella ihmisellä olevaa vapautta päättää itsestään ja käyttäytymisestään. Aikuisten ihmisten yksityisesti ja yhteisymmärryksessä harjoittamaan seksuaaliseen toimintaan, ei rangaistussäännöksillä ole tarkoitus Ojalan (2014, 5) mukaan puuttua. Ojala (2014, 5) toteaa, että objektiivisesti arvioituna kaikki sellaiset teot, jotka loukkaavat yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta olisi syytä säätää rangaistavaksi. Hanna Vilka (2011,

185) on määritellyt seksuaalirikoksen toisen osapuolen seksuaalioikeuksia loukkaavana toimintana tai käytöksenä.

Vuosien varrella useat seksuaalirikoksia koskeneet lainsäädäntömuutokset kuvaavat yhteiskunnallista muutoksesta kohti sukupuolineutraalia sääntelyä. Merkityksellistä ei ole se, minkälaista seksuaalista suuntautuneisuutta loukkaava teko osoittaa tai kumpaa sukupuolta loukkaaja tai loukattu on. Myöskään avioliitto tai parisuhde ei ole merkityksellinen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaamisen kannalta. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suoja on parantunut vuonna 2014 tehtyjen rikoslain 20 luvun muutosten myötä. (Ojala 2014, 3–6.)

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus koetaan nykyään aikaisempaa merkittävämpänä oikeutena ja ihmiset tiedostavat tämän aikaisempaa paremmin. Aiemmin tekoa ei välttämättä mielletty seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavana tekona, mutta nykyään seksuaalisen itsemääräämisoikeuden piiriin katsotaan kuuluvan sellaisia tekoja, joita ei aiemmin siihen katsottu kuuluvan. (Ojala 2014, 9–10.) Ihmisten parantuneen tietoisuuden omista oikeuksistaan sekä median esille nostamien häirintätapausten voidaan olettaa olleen vaikuttamassa madaltuneeseen kynnykseen ilmoittaa tapahtuneita tekoja poliisille. Poliisin tilastojen mukaan seksuaalirikosten määrä on kasvanut, kuten Ojalakin (2014, 7) toteaa viitaten Optulan laatimaan rikollisuustilannekatsaukseen vuosilta 2003–2012.

2.2 Seksuaalinen ahdistelu

Vuoden 2014 lakimuutoksessa lisättiin RL 20 lukuun 5 a kohta. Kyseessä on seksuaalista ahdistelua koskeva rangaistussäännös, millä halutaan suojata aikaisempia säännöksiä laajemmin seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja ruumiillista koskemattomuutta. Tämä säännös on nykyään lievin seksuaalirikosten tekotapa. (Ojala 2014, 45, 187.)

Seksuaalinen ahdistelu rikoslain 20:5a § mukaan:

"Joka koskettelemalla tekee toiselle seksuaalisen teon, joka on omiaan loukkaamaan tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on tuomittava, jollei teosta muualla tässä luvussa säädetä rangaistusta, seksuaalisesta ahdistelusta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi."

Aiemmin pykälän alaisiin tekoihin jouduttiin soveltamaan kunnianloukkausta tai pahoinpitelyä koskevia rangaistussäännöksiä. Tämän koettiin olevan ongelmallista, koska normaalisti seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot eivät kuulu em. rangaistussäännösten luonnolliseen soveltamisalaan. On kuitenkin huomattava, että esim. pahoinpitely voi edelleen tulla sovellettavaksi samanaikaisesti seksuaalisen ahdistelun kanssa. Säännökset eivät siis ole toisiaan poissulkevia. Ruumiillisen koskemattomuuden ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden merkityksen yhteiskunnallisen lisääntymisen myötä seksuaalista ahdistelua koskevaa rangaistussäännöstä pidettiin tarpeellisena lakia säädettäessä. Yleisillä paikoilla yksittäistapauksina tapahtuvaan ahdisteluun ja häirintään on vaikea puuttua muunlaisilla keinoilla. Nyt seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot muodostavat loogisen kokonaisuuden lievemmistä loukkauksista vakavimpiin. (Ojala 2014, 24–25, 45, 187.)

Lakia säädettäessä eduskuntakäsittelyn aikana huomiota kiinnitettiin rikosnimikkeeseen. Alun perin esityksessä oli rikosnimikkeenä seksuaalinen häirintä. Tämän ei kuitenkaan katsottu erottuvan riittävästi tasa-arvolain mukaisesta seksuaalisesta häirinnästä. Tämän vuoksi lakivaliokunta päätyi muuttamaan nimikettä siten, että se kuvaa rikosta paremmin. Lakivaliokunta päätyi nimikkeeseen "seksuaalinen ahdistelu", jonka katsottiin kuvaavan paremmin tekoa rikoksena. (Ojala 2014, 189–190.)

2.3 Seksuaalinen teko

Ojala (2014) toteaa, että seksuaalista tekoa arvioitaessa, tulee ymmärtää seksuaalisen teon määritelmä, joka löytyy RL 20 luvun 10 § 2 momentista.

"Seksuaalisella teolla tarkoitetaan tässä laissa sellaista tekoa, joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen."

Ojala (2014) on määritellyt mm. koskettelemalla tapahtuvaa seksuaalista tekoa siten, että teolta vaaditaan intensiivisyyttä. Kyse ei voi olla ihmisjoukossa tapahtuvasta toisen ihmisen hipaisusta. Kysymys on toisen sivelystä, puristelusta, taputtelusta tai vastaavista koskettelun tavoista. Edelleen tällaisen koskettelun tulee kohdistua alueille, jotka ovat seksuaalisesti olennaisia, kuten rinnat, sukupuolielimet, takapuoli tai reidet. Tällaisesta koskettelusta yhdistettynä vihjaileviin puheisiin muodostuu koskettelemalla tapahtuva seksuaalinen teko. (Ojala 2014, 192.) Kuvatunlaiset tilanteet liittyvät vahvasti liikuntaan ja urheiluun, esimerkiksi valmentajan tai ohjaajan opastaessa valmennettavaansa oikean

suoritustavan tai venyttelyasennon löytämisessä. Kähäri (2017, 35) puhuukin hyväksikäytön mahdollistajista.

Teon on oltava myös seksuaalisesti olennainen. Tämän arvioinnissa on otettava huomioon tekijä ja teon kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet. (Ojala 2014, 192.) Seksuaalista ahdistelua koskevan hallituksen esityksen (HE 216/2013 vp) mukaan esimerkiksi pukeissa olevan naisen takapuoleen kohdistuvaa taputtelua tulee pitää seksuaalisena tekona (HE 216/2013 vp, 60).

Seksuaalisen ahdistelun rangaistavuus edellyttää sitä, että teko on omiaan loukkaamaan seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Ojala (2014, 195) pitää teon rangaistavuuden lähtökohdana ihmisten keskimääräistä reagoititapaa. Pelkästään se, että teon kohde reagoi tekoon tavanomaisesta poikkeavalla tavalla katsoen seksuaalisen itsemääräämisoikeutensa tulleen loukatuksi, ei sellaisenaan merkitse, että se täyttäisi rikosoikeudellisen arvioinnin kriteerit. On omiaan -kriteeri asettaa kynnyksen siihen, että kaikenlaista seksuaalisena pidettävää koskettelua ei välttämättä pidetä rangaistavana. Teon tulee olla luonteeltaan sellainen, että myös ulkopuolinen henkilö näkee sen seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavana kosketteluna. (Ojala 2014, 195.)

2.4 Seksuaalinen häirintä

Laiissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (30.12.2014/1329), jäljempänä tasa-arvolaki, 7 § 5 momentin mukaan seksuaalista häirintää pidetään tasa-arvolaisissa tarkoitettuna syrjintänä. Tasa-arvolain 7 § 6 momentissa todetaan:

"Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tässä laissa sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri".

Ennen vuoden 2014 lakimuutosta seksuaalinen häirintä oli tasa-arvolain vastainen teko ja asianomistajarikos. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että häirityn oli itse nostettava kanne epäiltyä häiritsijää vastaan. Ongelmana tasa-arvolaisissa pidettiin sitä, että se antaa suojaa vain työyhteisössä. Laki ei antanut suojaa vapaa-aikana ja siksi suurin osa seksuaalisesta häirinnästä ei johtanut oikeustoimiin. (Vilka 2011, 25, 27.) Vapaa-aikana, yksityiselämässä, tapahtuneen seksuaalisen häirinnän oli täytettävä jonkin muun

rikosnimikkeen tunnusmerkistö. (Vilka 2011, 27.) Vuoden 2014 lakimuutos toi tähän muutoksen uudella seksuaalista ahdistelua koskevalla pykälällä.

Vilka (2011) toteaa seksuaalista häirintää ja hyväksikäyttöä tapahtuvan yhtä lailla kotona, koulussa kuin harrastustoiminnassakin. Häirintää voi tapahtua piilotettuna harrastustoiminnassa. Vilkan (2011, 79) teoksessa rikosuhripäivystäjä kertoo esimerkiksi, että *"RIKUun on tullut yhteydenottoja intiimialueiden kommentoimisesta, pakaroiden ja rintojen koskettelusta. Häiritsijä voi olla oma valmentaja, ohjaaja tai kerhonohjaaja, jotka lupaavat vastalahjaksi enemmän mahdollisuuksia ja menestystä harrastuksen parissa"*.

2.5 Seksuaalinen hyväksikäyttö

Seksuaalisesta hyväksikäytöstä säädetään rikoslain 20 luvun 5 §:ssä.

"Joka asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi

1) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, joka on koulussa tai muussa laitoksessa hänen määräysvaltansa tai valvontansa alainen taikka muussa niihin rinnastettavassa alisteisessa suhteessa häneen,

2) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, jonka kyky itsenäisesti päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään on hänen kypsyttömyytensä sekä osapuolten ikäeron vuoksi olennaisesti heikompi kuin tekijällä, käyttämällä törkeästi väärin tämän kypsyttömyyttä,

3) henkilön, joka on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa ja jonka kyky puolustaa itseään taikka muodostaa tai ilmaista tahtoaan on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkoudentilan vuoksi olennaisesti heikentynyt, tai (27.6.2014/509)

4) henkilön, joka on hänestä erityisen riippuvainen, käyttämällä törkeästi väärin tätä riippuvuussuhdetta tekijästä,

on tuomittava seksuaalisesta hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi."

Oleennaista on se, että tekijä käyttää hyväkseen asemaansa. Pykälän kohdissa 1 ja 2 uhrina on alle 18 -vuotias ja kohdissa 3 ja 4 uhrin iällä ei ole rajoituksia tai merkitystä. (Ojala 2014, 174.)

Seksuaalisen hyväksikäytön säännöksen 1 kohdan tarkoituksena on suojella koulussa tai muussa laitoksessa olevia tai muuten alisteisessa asemassa olevia alle 18-vuotiaita auktoriteettiasemassa olevien henkilöihin heihin kohdistamalta seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Tämä pitää sisällään koulu- ja laitosisolosuhteissa olevien lisäksi myös näihin rinnastettavissa olosuhteissa olevia, kuten esimerkiksi leiri- tai harjoitusolosuhteet jonkin urheilulajin tai muun harrastuksen osalta. Pykälässä aseman hyväksikäyttämällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että tekijä vetoaa asemansa tuomiin mahdollisuuksiin vaikuttaa uhrin olosuhteisiin. Se, että on antanut uhrin ymmärtää tällaisen vaikutusmahdollisuuden olevan olemassa ja sen avulla vaikuttanut uhrin päätökseen seksuaaliseen tekoon ryhtymisestä, riittää aseman hyväksikäyttämisen toteamiseen. Kyseessä voi olla esimerkiksi vihjaaminen valmennusryhmään tai edustustehtäviin pääsemisestä. Pykälä kuitenkin edellyttää, että uhri on alle 18-vuotias ja on alisteisessa suhteessa harrastuksen ohjaajaan, sekä harrastuksen ohjaaja on nimenomaisesti asemaansa hyväksikäyttäen taivutellut nuoren sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon. (Ojala 2014, 174–176.) Hallituksen esityksessä (HE 6/1997 vp) kirjataan, että lisäksi seksuaalisen hyväksikäytön lain 1 momentin säännös soveltuu henkisen yliotteen väärinkäyttämiseen toisen saamiseksi seksuaalisuhteeseen. Tämän säännöksen soveltamisen edellytys on kuitenkin, että tekijä on taivuttanut toista. (HE 6/1997 vp, 178.)

2.6 Tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki

Tasa-arvolain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Tasa-arvolakia sovelletaan pääsääntöisesti kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa ja kaikilla elämänalueilla. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1329/2014.)

Lain 7§ kieltää seksuaalisen häirinnän ja pitää sitä syrjintänä. Laissa seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1329/2014.)

Tasa-arvolaki uusittiin vuonna 2015 samaan aikaan yhdenvertaisuuslain (30.12.2014/1325) uudistamisen kanssa. Tasa-arvolakiin sisällytettiin sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän kiellot sekä velvoite tällaisen syrjinnän ennaltaehkäisyyn. *Sukupuoli-identiteetillä* tarkoitetaan tasa-arvolaisissa (3 §) henkilön kokemusta omasta sukupuolestaan. *Sukupuolen ilmaisulla* tarkoitetaan sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla. Tasa-arvolain syrjintäsäännökset koskevat myös syrjintää, joka perustuu siihen, että henkilön fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1329/2014.)

Vuonna 2014 säädetyn ja 1.1.2015 voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Syrjintäperusteista ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy kuuluvat yhdenvertaisuuslain (1325/2014) alaan. Lakia sovelletaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Lain 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä muun muassa seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.)

3 LIIKUNTA JA URHEILU YHTEISKUNNAN OSA-ALUEENA

3.1 Liikunnan ja urheilun käsitteiden määrittelyt

Vuonna 1998 säädetyssä ja viimeksi vuonna 2015 uudistetussa liikuntalaissa (10.4.2015/390) säädetään liikunnan ja huippu-urheilun edistämisestä sekä valtionhallinnon ja kunnan vastuusta ja yhteistyöstä, valtion hallintoelimistä ja valtionrahoituksesta liikunnan toimialalla. Liikuntalain tavoitteena on edistää mm. väestön hyvinvointia ja terveyttä, lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, sekä liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita.

Liikuntalain 2 §:ssä todetaan, että

"Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys."

Käsitteiden määrittelyssä liikuntalaissa erotellaan toisistaan liikunta, huippu-urheilu sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävä liikunta. Liikuntalaissa käsitteellä liikunta tarkoitetaan kaikkea omatoimista ja järjestettyä liikunta- ja urheilutoimintaa paitsi huippu-urheilua. Huippu-urheilulla tarkoitetaan kansallisesti merkittävää sekä kansainväliseen menestykseen tähtäävää tavoitteellista urheilutoimintaa. Terveyttä ja hyvinvointia edistävällä liikunnalla tarkoitetaan kaikkea fyysistä aktiivisuutta, jonka tavoitteena on terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen. (Liikuntalaki 3 §.)

Liikunnan ja urheilun alalla on vuosikymmenten saatossa käytetty monia erilaisia käsitteitä. Liikunta-käsite yleistyi 1960-luvulla liikuntatieteellisen tiedekunnan perustamisen jälkeen. Käsitteitä urheilu, kuntourheilu, kuntoliikunta ja terveystoiminta on käytetty silloin kun ulkopuolelle on haluttu rajata mm. hyötyliikunta, työliikunta tai leikki. Käsitteet ovat osin päällekkäisiä ja eri yhteyksissä saatetaan käyttää samasta asiasta useaa eri käsitettä. (Tiihonen 2014, 15.)

Rantala (2014, 11) on määritellyt liikunta-käsitteen alle kuuluviksi niin urheilun kuin myös muun järjestäytymättömän liikunnan ja muun liikkumisen. Urheilu-käsitteellä Rantala (2014, 11) tarkoittaa yksinomaan kilpaurheilua. Tässä työssä liikunta-käsite pitää sisällään kaiken liikunnallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvia seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavia seksuaalisesti olennaisia tekoja. Liikunnan parissa tapahtuvaksi

seksuaalirikokseksi lukeutuu täten esimerkiksi uimahallissa, muussa liikuntatilassa tai liikuntatilan pukuhuoneessa tapahtuvat muihin tilojen käyttäjiin suoraan tai välillisesti kohdistuvat teot. Myös itsensä paljastelu, julkinen masturbointi (sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen RL 17:21 §) sekä salakatselu (RL 24:6 §) edellä mainituissa tiloissa lukeutuvat tässä työssä liikunnan parissa tapahtuvaksi luokiteltavaksi seksuaalirikokseksi. Alle 16-vuotiaaseen kohdistuessa sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen täyttää myös lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön. Urheilu-käsite pitää tässä työssä sisällään kaikki ohjatun kilpailu- ja harrastustoiminnan yhteydessä tapahtuneet seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat seksuaalisesti olennaiset teot.

3.2 Liikunnan ja urheilun järjestökenttä ja toimijat

Liikunnan ja urheilun toimijoita ja niiden vastuita määritellään liikuntalaissa (390/2015). Valtionhallinnon tasolla liikuntaa ja urheilua johdetaan ja ohjataan opetus- ja kulttuuriministeriön liikunnan vastuualueelta. Paikallistasolla liikunnan edellytysten luominen kuuluu kunnille: kunnat järjestävät liikuntapalveluja, tukevat seuratoimintaa ja ylläpitävät liikuntapaikkoja. (Liikuntalaki 390/2015.) Käsittelen tässä työssä suomalaista liikunta- ja urheilujärjestelmää liikunnan valtionhallinnon alaisena ja liikuntalain määrittelemänä toimintana.

Suomalainen liikunta- ja urheilujärjestelmä on viimeisen vuosikymmenen aikana muuttunut merkittävästi. 1990-luvulla syntyneet toimialajärjestöt Suomen Liikunta ja Urheilu (SLU), Nuori Suomi ja Kuntoliikuntaliitto lakkautettiin vuonna 2012 ja perustettiin Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio Valo ry. Vuoden 2017 alussa Valo ja Olympiakomitea yhdistyivät virallisesti yhdeksi järjestöksi Suomen Olympiakomiteaksi. (Lehtonen 2017, 1; Lämsä 2012, 24.)

Järjestöjen rooli osana suomalaisen liikunnan ja urheilun kokonaisjärjestelmää on merkittävä niin valtakunnallisesti, alueellisesti kuin paikallisesti. Roolia on vahvistanut liikuntajärjestöjen valtionavustukset. Esimerkiksi vuonna 2015 valtionavustusta saavia alueellisia ja valtakunnallisia liikuntajärjestöjä oli 123. Suurin yksittäinen järjestöryhmä ovat lajiliitot. (Lehtonen 2017, 19.) Valtionavustuksen saamisen edellytyksenä on vuodesta 2016 lähtien ollut tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma (Turpeinen ym. 2018, 71). Valtionapukelpoisuutta harkittaessa otetaan huomioon muun muassa se, miten järjestö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa (Liikuntalaki 390/2015).

Vuoden 2016 liikuntajärjestöjen valtionavustushakemuksiin liitettyjen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien tavoitteena oli syrjinnän tunnistaminen, toiminnan ja käytäntöjen arviointi ja kehittäminen sekä osallisuuden lisääminen. Suunnitelmissa oli tarkoitus kuvata miten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään ja miten puututaan syrjintään, kuten sukupuoliseen häirintään ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Tehdyn arvioinnin mukaan liikuntajärjestöt ilmoittivat valtionapuhakemusten yhdenvertaisuus ja tasa-arvokohdat kirjavalla tavalla ja eritasoisesti. Osassa järjestöjä ei ymmärretty yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon käsitteitä ja tarkoituspää. Kolmasosa järjestöistä ei ollut tehnyt lainkaan suunnitelmaa tai se oli puutteellinen. (Turpeinen ym. 2018, 71–72.)

Suomen olympiakomitean kanta seksuaaliseen häirintään urheilussa

Olympiakomitea on Suomen liikunnan ja urheilun kattojärjestö. Sen alla on 86 jäsenjärjestöä (Olympiakomitea 2018a). Olympiakomitea määrittelee tarkoitukseen seuraavaa (Olympiakomitea 2016):

- edistää koko elämänkulkua koskevaa liikuntaa ja urheilua, arjen fyysisestä aktiivisuudesta terävimpään huippu-urheiluun
- kehittää ja suojella olympialiikettä Suomessa olympialaisten peruskirjan mukaisesti sekä päättää ja huolehtia Suomen osanotosta olympiakisoihin
- vahvistaa liikunnan kansalaistoimintaa
- edistää ja kehittää suomalaista huippu-urheilua ja sen toimintamahdollisuuksia
- vahvistaa liikuntakulttuurin yhteiskunnallista asemaa
- tukea jäsentensä ja alueellisten organisaatioiden ja näiden jäsenten sekä näissä järjestöissä toimivien ihmisten monipuolista toimintaa liikunnan parissa
- edustaa suomalaisia liikuntajärjestöjä tehtäväalueensa kansallisessa ja kansainvälisessä toiminnassa

Säännöissään Olympiakomitea kirjaa sitoutuvansa tukemaan ja kannustamaan urheiluetiikan edistämistä. Tarkoituksensa toteuttamiseksi järjestö mm. kirjaa vahvistavansa liikunnan ja urheilun eettistä perustaa edistämällä laaja-alaista tasa-arvoa ja ryhtymällä toimenpiteisiin kaikenlaista urheilussa esiintyvää syrjintää, väkivaltaa ja

kilpailutapahtumien manipulointia vastaan. (Olympiakomitea 2016.) Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-ohjelmassaan Olympiakomitea kirjaa olevansa mukana häirinnän kitkemisessä tarjoamalla työkaluja häirinnän ennaltaehkäisyyn ja käsittelyyn (Olympiakomitea 2018b). Olympiakomitea esimerkiksi tarjoaa lajiliitoille valmista yhdenvertaisuuskyselyn pohjaa, jolla kukin liitto voisi selvittää jäsenseurojensa yhdenvertaisuustilannetta (Olympiakomitea 2018c). Urheilujärjestöistä ainakin kamppailulajien liitot ovat toteuttaneet jäsenjärjestöilleen yhdenvertaisuuskyselyn (Painiliitto 2018). Kamppailulajeilla on myös yhteinen yhdenvertaisuussuunnitelma (Judoliitto 2018).

Internetsivuillaan Olympiakomitea tarjoaa työkaluja ja materiaaleja vastuullisuuteen, esimerkiksi tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen, syrjimättömyyteen ja turvallisuuteen. Yksi materiaaleista koskee seksuaalista häirintää liikunnassa ja urheilussa: "Lupa välittää – lupa puuttua, Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä urheilussa" on päivitetty vuonna 2017. Opas pohjautuu mm. SLU:n vuonna 2002 toimittamaan ja 2010 päivittämään vastaavaan oppaaseen. Oppaan tarkoituksena on kertoa sukupuolisesta ja seksuaalisesta häirinnästä liikunnassa ja urheilussa toimiville aikuisille, tarjota menettelyohjeita turvallisen harjoitteluympäristön luomiseksi sekä ohjeita puuttua häirintään. (Olympiakomitea 2017, 3.)

Olympiakomitean Lupa välittää – lupa puuttua -oppaassa viitataan valtasuhteeseen, kun puhutaan aikuisen valmentajan tai ohjaajan ja nuoren urheilijan välisestä suhteesta. Valmennussuhteiden katsotaan olevan usein läheisiä ja luottamuksellisia suhteita ja lapsen katsotaan olevan valmentautuessaan valmis tekemään kaikkensa onnistuakseen suorituksissaan. Tällaisessa valtasuhteessa aikuinen valmentaja tai valmentaja voi käyttää hyväkseen auktoriteettiaan tai jo syntynyttä tunnesidettä ryhtyessään seurustelusuhteeseen nuoren valmennettavansa kanssa. (Olympiakomitea 2017, 7.) Urheiluun ja liikuntaan liittyy fyysistä kontaktia ja eri toimijat, kuten valmentajat, huoltajat, hierojat ovat usein fyysisesti hyvin lähellä toisiaan. Miltei kaikissa lajeissa valmentajan on jossain vaiheessa opastettava urheilijaa esimerkiksi oikean suoritusasennon löytämiseksi. (Olympiakomitea 2017, 3.) Tällainen tilanne on Kähärin (2017, 35) mukaan yksi hyväksikäytön mahdollistaja. Esimerkiksi venyttelytilanteessa valmentaja tarttuu takaapäin valmennettavastaan ja painautuu tätä vasten samalla kun neuvoo oikeaa venyttelyasentoa.

Olympiakomitean oppaassa todetaan, että liikunnassa ja urheilussa on mukana paljon tunteita ja mm. koskettelu, taputtelu ja halailu kuuluvat urheilutoimintaan. Halailua ja

läheisyyttä tulee esille niin onnistumisten kuin pettymysten hetkillä. (Olympiakomitea 2017, 3.)

Olympiakomitea tuo oppaassaan esille aikuisten vastuun lasten ja nuorten toiminnassa. Aikuisten on pystyttävä tunnistamaan epäasialliset toimintatavat ja uskallettava puuttua niihin. Lasten ja nuorten toiminnassa korostuvat erityisesti turvallisuus ja häirinnän ehkäiseminen. Sama pätee myös aikuisten välillä tapahtuvaan seksuaaliseen häirintään. (Olympiakomitea 2017, 3.) Kähäri (2017, 36) pitää yhtenä hyväksikäytön mahdollistajana tekijän ammattia tai sosiaalista asemaa. Tietyissä ammattikunnissa korostuu luotettavuus ja lapsia on helpompi lähestyä ammatin suojissa. Esimerkiksi opettajana toimiminen harrastus- tai koulupiireissä voi mahdollistaa hyväksikäytön.

Kansainvälinen olympiakomitean kannanotto seksuaaliseen häirintään

Kansainvälinen olympiakomitea (IOC) on vuonna 2007 antanut yksimielisen kannanoton koskien seksuaalista häirintää ja hyväksikäyttöä urheilussa. IOC:n lääketieteellisen komission roolina on edistää ja suojata urheilijoiden terveyttä. Tämä pitää sisällään oikeuden nauttia turvallisesta ja kannustavasta ilmapiiristä urheilussa. Kannanotossa todetaan seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön vaurioittavan niin urheilijan henkilökohtaista kuin organisaationkin terveyttä. (International Olympic Committee 2007.)

IOC:n kannanotossa (2007) todetaan, että tutkimusten mukaan seksuaalista häirintää tapahtuu kaikkialla ja kaikilla tasoilla urheilussa. Riskin on todettu olevan suurempi huippu-urheilussa ja päätekijöiden löytyvän auktoriteetti asemista vaikkakin myös kanssaurheilijoita on tunnistettu tekijöiksi. Miesten on raportoitu olevan tekijänä useammin kuin naisen. IOC toteaa kannanotossaan, että tutkimukset eivät ole osoittaneet todisteita siitä, että pukeutumisella, vaatetuksella tai urheilulajilla olisi vaikutusta hyväksikäyttöön. Tutkimukset ovat osoittaneet seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön kohteeksi joutumisen olevan suurempaa silloin kun ei olla suojelun alla, tekijällä on korkea motivaatio ja urheilija on haavoittuvainen esimerkiksi ikänsä tai sukupuolensa vuoksi. Vaaran paikoiksi on todettu pukuhuoneet, pelikentät, matkat, valmentajan koti tai auto sekä sosiaaliset tapahtumat etenkin silloin, kun tapahtumiin liittyy alkoholi. Joukkueen juhlat tai kauden päättäjaiset voivat myös sisältää seksuaalista käytöstä yksilöä tai ryhmää kohtaan. (International Olympic Committee 2007; Mountjoy ym. 2016, 3.)

Paikalliset järjestöt

Suomessa toimivien liikunta- ja urheiluseurojen tarkkaa määrää on vaikea määrittää. Seurojen määrä riippuu liikunta- ja urheiluseuran määrittelystä. (Lehtonen ym. 2013, 28.)

Suomessa on yhteensä noin 20 000 liikunta-alalla toimivaa yhdistystä, joista kaikkien toiminnan aktiivisuudesta tai olemassaolosta ei ole varmuutta. Kuntien viranhaltijoiden näkemyksen mukaan Suomessa on urheiluseuroja noin 10 000, minkä on todettu olevan lähimpänä seurojen kokonaismäärää Suomessa. Kunnallisten avustusjärjestelmien piirissä seuroja on noin 6000–7000. (Lehtonen ym. 2013, 28.) Urheiluseurat ovat merkittäviä lasten ja nuorten liikuttajia ja harrastusten tarjoajia. Suurin osa sekä tytöistä että pojista harrastaa urheiluseurassa jossain vaiheessa lapsuutta tai nuoruutta. LIITU-kyselytutkimuksen (n=4 500) mukaan 9–15-vuotiaista pojista 60 % ja tytöistä 57 % harrasti urheiluseurassa vuonna 2016 (Mononen ym. 2016, 29–30).

Vuonna 2013 toteutetun nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan 7–29-vuotiaista vastaajista noin kolmannes liikkui urheilu- tai liikuntaseurassa viikoittain. Kunnallisissa ja kaupallisissa liikuntapalveluissa liikkui viikoittain reilu neljännes. Suosituimpia liikuntamuotoja olivat lenkkeily, kuntosali, pyöräily, kävely, salibandy, jalkapallo, juoksu, uinti ja hiihto. Jalkapallon, salibandyn ja jääkiekon todettiin olevan erityisesti poikien harrastamia lajeja, kun taas lenkkeily, kävely, ratsastus ja tanssi olivat tyttöjen suosimia lajeja. Liikuntaseurojen voidaan sanoa kohtaavan valtaosan alle 15-vuotiaista lapsista ja nuorista. Valmentajan merkitys nuoren yksilöllisten tarpeiden huomioimisessa on koettu erittäin merkittäväksi tekijäksi liikuntaharrastamisen jatkuvuuden kannalta. (Valtion liikuntaneuvosto 2013.)

Urheilu- ja liikuntaseuroissa työskentelevien vapaaehtoistyöntekijöiden määrästä ei ole tarkkaa tietoa. Valtion liikuntaneuvoston julkaisussa on arvioitu, että noin 500 000 suomalaista toimii eri tehtävissä liikuntaseuroissa. Nämä tehtävät voivat olla esimerkiksi huoltajan, valmentajan tai toimitsijan tehtäviä. (Hossain ym. 2013, 5.) Urheiluseuratoiminta tavoittaa siis suuren joukon suomalaisia.

3.3 Liikunta ja urheilu seksuaalisten tekojen ympäristönä

Kansainvälisesti seksuaalista häirintää urheilukontekstissa on tutkittu paljon. Johansson, Kenttä ja Andersen (2016, 5) esittävät, että tutkimuksellisesti on osoitettu seksuaalista

häirintää esiintyvän urheilussa. Suomesta puuttuu edelleen tieto seksuaalisen häirinnän yleisyydestä ja luonteesta urheilussa ja liikunnassa.

Seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö urheilussa ovat peräisin muun muassa valtasuhteiden väärinkäytöstä, mikä johtuu organisaatiokulttuurista, joka kieltää tai jopa hyväksyy tällaiset ongelmat. Tämä voi olla merkki epäonnistuneesta johtamisesta. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja häirintä koskettavat kaikkea urheilua kaikilla tasoilla ja se voi koskettaa jokaista urheilijaa riippumatta sukupuolesta, iästä, kansallisuudesta, rodusta, urheilullisesta kyvykkyydestä tai seksuaalisesta suuntautuneisuudesta. LGBT-urheilijoiden (lesbian, gay, bi-sexual, transsexual) katsotaan olevan suuremmissa riskissä joutua hyväksikäytetyiksi. Tekijöinä ovat useimmiten saman seurueen jäsenet, valtasuhteissa olevat sekä kanssaurheilijat. Miesten on havaittu olevan tekijöinä useammin kuin naisten. (Mountjoy ym. 2016, 2–3.) Monet urheilussa todetut seksuaalisen häirinnän tapaukset perustuvat niin sanottuun grooming-prosessiin, jossa manipulatiivisesti luodaan lapsen tai nuoreen kiintymys- tai luottamussuhdetta (Brackenridge & Fasting 2005, 4).

Britanniassa vankilassa haastatelluista pedofiileistä, joiden uhrin tulivat perheen ulkopuolelta, 53 % oli käyttänyt tapana lähestyä lasta esimerkiksi lelua tai neuvoja tarjoamalla. Neuvojen tarjoaminen saattoi liittyä urheilusuoritukseen. 93 % vastanneista pedofiileistä lähestyi lasta yksin. (Kähäri 2017, 27–28.)

Suomen urheilun eettinen keskus (SUEK) julkaisi syyskuussa 2018 selvityksen pelaajien kokemasta seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä jalkapallo- ja jääkiekkomaajoukkueissa. Tutkimukseen vastanneista 496 henkilöstä, vuonna 2017–2018 maajoukkueissa pelanneista miehistä, naisista, tytöistä ja pojista yhteensä 19 henkilöä oli kokenut seksuaalista häirintää (Hentunen ym. 2018). Lapsiuhritutkimuksessa kaksi prosenttia kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisista vastaajista raportoi kokemuksia seksuaalissävytteisestä koskettelusta ja prosentti vakavimmista seksuaalisen väkivallan muodoista. Pojat raportoivat seksuaalisen häirinnän ja väkivallan muotoja liikuntaharrastuksissa enemmän kuin tytöt. (Peltola 2016.)

3.3.1 Valmentaja-valmennettava -suhde urheilun erikoispiirteinä ja seksuaalisille teoille altistajana

Urheilu- ja liikuntatoiminnassa on mukana valmentajia, ohjaajia, huoltajia, hierojia, lääkäreitä, fysioterapeutteja ja lukuisia muita toimijoita, jotka ovat päivittäin tai viikoittain tekemisissä urheilijan tai lajin harrastajan kanssa. Urheilija on monella tapaa riippuvainen ympärillä olevasta tukijoukosta, kun puhutaan huippu-urheilusta tai tavoitteellisesta urheilusta. Urheilijan ja valmentajan välinen kanssakäyminen tapahtuu usein tilanteissa, joissa ei ole muita henkilöitä paikalla. Lajista ja ohjaustapahtumasta riippuen valmentamiseen kuuluu ohjattavan koskettamista ja kehon ohjaamista käsillä. Nämä tilanteet vaativat molemmilta osapuolilta luottamusta ohjaustilanteeseen. Kähäri (2017, 35–36) toteaa näiden ohjaustilanteiden mahdollistavan seksuaalisen ahdistelun ja hyväksikäytön.

Valmentajan ja valmennettavan välinen suhde on yksi aihealue, mitä on käsitelty kirjallisuudessa ja aiheeseen liittyvissä tieteellisissä artikkeleissa. Johansson (2016) on kirjoittanut ilmiöstä nimeltään CASR (Coach- athlete sexual relationship) ja ilmiöön liittyvistä ongelmista (Johansson ym. 2016). Lisäksi Johansson (2017) on tehnyt aiheeseen liittyvän tutkimuksen, koskien ruotsalaisia aktiivi ja ex-urheilijoita yksilö ja joukkuelajeista, jotka ovat olleet suhteessa valmentajaansa.

Valmentajien ja valmennettavien välisiä seksuaalisia suhteita (engl. Coach- athlete sexual relationship, lyh. CASR) on todettu voivan esiintyä aina avioliittoon saakka. Tällaisten suhteiden katsotaan pitävän sisällään eettisiä ja sosiaalisia ongelmia, joista puhutaan harvoin avoimesti. Valmentajien ja valmennettavien välisten suhteiden on esitetty vahingoittavan muun muassa urheilijan hyvinvointia, vaarantavan urheilijan uraa ja suorituksia sekä häiritsevän ryhmän ja kanssakilpailijoiden dynamiikkaa ja heikentävän sukupuolten välistä tasa-arvoisuutta urheilussa. Valmentajien ja valmennettavien väliset seksuaaliset suhteet on ilmiö, joka näyttää olevan yleisintä naisurheilijoiden ja miesvalmentajien välillä. Tämän selittää se, että miesvalmentajia on enemmän kuin naisvalmentajia ja heteroseksuaalisia suhteita esiintyy enemmän. Seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö on kuitenkin osattava erottaa CASR:sta. (Johansson ym. 2016, 1–3)

Johanssonin (2016) käsittelemissä Toftegaard-Stockelin sekä Kirbyn seksuaalista häirintää koskevissa tutkimuksissa on tutkimukseen sisällytetty kysymys valmentajan ja valmennettavan välisestä suhteesta. Tutkimusten mukaan 28 % tanskalaisista tutkimukseen

(Toftgaard-Stockel 2010) osallistuneista urheilijoista oli ollut intiimissä suhteessa valmentajan kanssa. Kirbyn tutkimuksessa todettiin 22 % kanadalaisista tutkimukseen osallistuneista urheilijoista olleen seksuaalisessa suhteessa urheilussa auktoriteetti asemassa olevan henkilön kanssa, mukaan lukien valmentajat. (Johansson ym. 2016, 5–6.)

Joissakin seksuaalista häirintää ja hyväksikäyttöä selvittävässä tutkimuksissa on yritetty tunnistaa hyväksytyyn ja ei-hyväksytyyn käytöksen eroja. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että on miltei mahdotonta tunnistaa selkeitä rajoja näiden käytösten välillä, ellei ole selkeästi kysymys laittomista asioista, kuten teon kohteena olevista alaikäisistä lapsista. Käsitykset rajoista perustuvat pääasiassa subjektiivisuuteen, kontekstiin, yksilöllisiin käsityksiin ja puolueellisuuteen. Samasta syystä esiintyy näkemyseroja valmentajien, urheilijoiden ja tutkijoiden välillä. (Johansson ym. 2016, 8–9.)

Johanssonin (2016) käsittelemästä Toftgaard-Nielsenin tutkimuksesta suurin osa tutkimukseen osallistuneista valmentajista piti seksuaalista kanssakäymistä hyväksyttävänä, kunhan urheilija on vähintään 18-vuotias. Jotkut valmentajista esittivät piittaamatonta asennetta laillisia määräyksiä kohtaan, mitkä koskivat seksuaalista kanssakäymistä urheilijan kanssa. Bringerin tutkimuksessa jotkut valmentajista sanoivat, että seksuaaliset suhteet urheilijan kanssa ovat yksityisasiota. Samaan aikaan molemmissa tutkimuksissa valmentajat kuitenkin tuomitsivat seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön. (Johansson ym. 2016, 8–9.)

Seksuaalista häirintää ja hyväksikäyttöä koskevissa tutkimuksissa on nostettu esiin, että valmentaja-urheilija -suhteet ovat samankaltaisia isäntä-orja -suhteisiin verrattuna, ja että miesten naisiin kohdistama seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö viittaavat systemaattiseen miesten kohdistamaan väkivaltaan ja sosiaalisiin patriarkaalisiin rakenteisiin. Kirby toteaa tutkimuksessaan (Johansson ym., 2016), että urheilijoiden ei pitäisi koskaan suostua seksuaaliseen suhteeseen valmentajan kanssa. Esimerkiksi tapauksissa, joissa suhde johtaa avioliittoon saakka, Kirby ei tunnista tätä urheilijan oman voiman käyttämisenä, seksuaalisena toimintana ja haluna. Uhria täytyy pitää miesvalmentajan vallankäytön uhrina. (Johansson ym. 2016, 11.)

3.3.2 Lasten ja nuorten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen

Yleisten arvioiden mukaan noin 500 000 suomalaista toimii eri tehtävissä liikuntaseuroissa. Tehtävät voivat olla huoltajan, valmentajan, toimitsijan yms. tehtäviä. (Hossain ym. 2013, 5.) Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (28.2.2014/148) tuli voimaan vuonna 2014. Laki antaa mm. urheiluseuroille mahdollisuuden pyytää rikosrekisteriote uudesta ohjaajasta tai valmentajasta, mikäli lain 5 § täyttyy. Mikäli tarkastusoikeutta käytetään, antaa se mahdollisuuden löytää ohjaajiksi tai valmentajiksi hakeutuvien joukosta esimerkiksi aiemmin seksuaalirikoksesta tuomitut henkilöt. (Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä 148/2014.)

Lain 1 § määrittää lain tarkoituksen.

"Tämän lain tarkoituksena on suojella alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ja siten edistää ja turvata alaikäisen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia."

Lain 4 § määrittää alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta turvaavia toimia.

"Vapaaehtoistehtävän järjestäjän on luotava toimintaansa koskevia ohjeita tai menettelytapoja, jotka ovat tarpeellisia tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi sekä arvioitava ne vapaaehtoistehtävät, joihin valittavien vapaaehtoisten rikostausta on tarkoitus selvittää."

Lain 5 § määrittää kenellä on oikeus pyytää rikosrekisteriote.

"Vapaaehtoistehtävän järjestäjällä on oikeus pyytää Oikeusrekisterikeskukselta rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriote vapaaehtoisesta, jos vapaaehtoistehtävän järjestäjä on antamassa vapaaehtoiselle tehtävän, johon kuuluu:

1) säännöllisesti ja olennaisesti alaikäisen opetusta, ohjausta, hoitoa, huolenpitoa tai muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa;

2) henkilökohtainen vuorovaikutus alaikäisen kanssa; ja

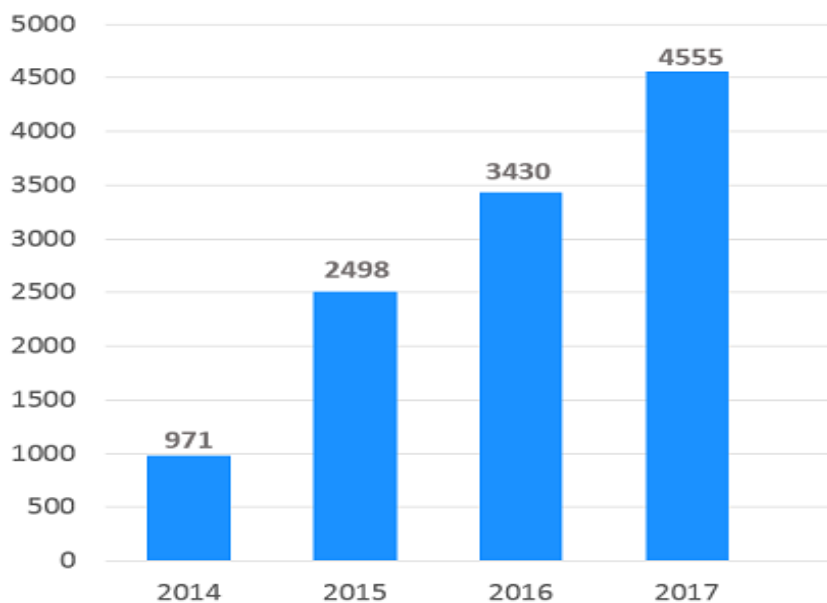
3) tehtävän hoitaminen yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei tämän lain 4 §:ssä tarkoitetuista toimista huolimatta voida kohtuudella turvata.

Oikeus pyytää 1 momentissa tarkoitettua rikosrekisteriotetta koskee myös henkilön valitsemista sellaiseen koulutukseen tai valmennukseen, joka on edellytyksenä 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi."

Rikosrekisteriotteen antaminen edellyttää lain 6 § mukaan suostumusta vapaaehtoiselta.

Oikeusrekisterikeskuksen tilastojen mukaan lasten ja nuorten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustaotteiden luovutusmäärät ovat olleet kasvussa (Kuva 1). Lain tultua voimaan 1.5.2014 taustaotteita luovutettiin loppuvuonna 971 kappaletta. Vuonna 2017 otteita luovutettiin 4555 kappaletta. (Oikeusrekisterikeskus 2018.) Rikosrekisteriote on maksullinen ja tarkastamisen jälkeen se tulee toimittaa viipymättä vapaaehtoiselle. (Oikeusrekisterikeskus 2014.) Rikosrekisterimerkinnät poistetaan rekisteristä eri aikoina rangaistuksen ankaruuden mukaan. Tiedot poistetaan 5 vuoden, 10 vuoden, 20 vuoden kuluttua tai henkilön kuoltua tai täytettyä 90 vuotta. Jos henkilö kuitenkin tuomitaan uusista rikoksista ennen kuin aiempi rekisterimerkintä on poistunut, säilyvät kaikki hänestä rekisteröidyt tiedot, kunnes viimeisenä poistuvan tuomion poisto-aika on kulunut umpeen. (Oikeusrekisterikeskus 2017.)

Kuva 1. Lasten ja nuorten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustaotteiden luovutusmäärät (Oikeusrekisterikeskus 2018).

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Suomessa tapahtuu vuosittain noin 3500 seksuaalirikosta. Aineiston rajaamiseksi liikuntaan ja urheiluun tässä työssä käytettiin sanahakua. Tarkasteluajanjaksoksi valittiin vuodet 2016–2017.

Tutkimuskysymykset, joihin työllä haetaan vastauksia, ovat:

1. Kuinka monta rikosilmoitukseen asti johtanutta seksuaalirikosta on tapahtunut liikunnan ja urheilun parissa Suomessa vuosina 2016–2017?
2. Minkälaisista tapauksista on kysymys ja mitä johtopäätöksiä tapausten perusteella voidaan tehdä ilmiön luonteesta?

4.1 Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tässä opinnäytetyössä kuvataan liikunnassa ja urheilussa tapahtuvia seksuaalirikoksia ilmiönä sekä muodostetaan kuva siitä minkä laajuudesta ilmiöstä on kyse. Kananen (2015, 29) toteaa, että niin laadullisessa kuin muissakin tutkimustyypeissä tuotetaan tutkimuksen kohteena olevaan ongelmaan ratkaisu tai ymmärrys. Tutkija ei kuitenkaan ryhdy työhön ongelman poistamiseksi, vaan tutkimuksessa esitetään ratkaisu tai kuvaus ilmiöstä. (Kananen, 29.) Tämän työn yhtenä tarkoituksena on kuvata ilmiötä ja selvittää sen laajuus laadullisia ja määrällisiä menetelmiä käyttäen.

Laadullisessa tutkimuksessa ongelmana voi olla jonkin asian/ilmiön ymmärtäminen. Tutkimusongelmasta johdetaan tutkimuskysymykset, jotka tuottavat aineiston avulla vastaukset asetettuun tutkimusongelmaan. Kananen (2015) on todennut, että tutkimusongelma ratkaistaan menetelmien kokonaisuudella, jota kutsutaan tutkimusotteeksi tai lähestymistavaksi. Vaihtoehtoisina tutkimusotteina voidaan käyttää laadullista tai määrällistä lähestymistapaa. (Kananen 2015, 45, 55, 63.)

Kananen (2015, 71) toteaa laadullisen tutkimuksen mahdollistavan ilmiön ymmärtämisen ja pitää ilmiön laadullista kuvausta parempana kuin luvuilla ilmaistua kvantitatiivista tutkimusta.

Tutkimuksessa voidaan käyttää eri tutkimusotteita myös rinnakkain tai peräkkäin. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kvantitatiivisen tutkimuksen tuloksia voidaan täydentää laadullisella tutkimuksella. (Kananen 2015, 71.) Alasuutari (2011, 32) toteaa, että

kvantitatiivista ja kvalitatiivista analyysia voidaan soveltaa samassa tutkimuksessa ja tutkimusaineiston analyysissa. Tässä tutkimuksessa on kyse juuri eri tutkimusotteiden yhdistämisestä.

Kuten Kananen (2015, 74) toteaa, voidaan kvantitatiivinen tutkimus tehdä kerätyistä tilastoista, rekistereistä tai tietokannoista. Kananen pitää näissä tilanteissa ongelmallisena sitä, että ne on kerätty alun perin jotain tiettyä tarkoitusta varten, jolloin ne sopivat vain harvoin sellaisenaan asetetun tutkimusongelman ratkaisuun.

Sovellan omassa opinnäytetyössäni yhtenä menetelmänä case-tutkimusta, jolle on tyypillistä monimenetelmäisyys. Kananen (2015) kuvaa monimenetelmäisyyttä triangulaationa, joka on muiden menetelmien yhdistelmä, jolla ratkaisua etsitään. Aineistonkeruu ja -analyysimenetelminä käytetään kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia menetelmiä. Case-tutkimuksessa halutaan saada tutkittavasta ilmiöstä monipuolinen ja syvälinen kuva. (Kananen, 76, 327.)

Tätä työtä varten kävin ensin läpi tilastoja seksuaalirikoksista vuosilta 2016 ja 2017 seksuaalirikosten kokonaismäärän kartoittamiseksi. Tämän jälkeen tein poliisin tietojärjestelmä Rikitripistä hakusanahauulla haut urheilun ja liikunnan parissa tapahtuneiden seksuaalirikosten määrän kartoittamiseksi koko Suomessa.

4.2 Tutkimusaineiston hankinta

Tämän työn tutkimusaineisto on kerätty poliisiasiain tietojärjestelmästä (Patja ja Rikitrip) käyttämällä valittuja hakusanoja. Patja-tietokantaan kirjataan kaikki poliisille tulevat rikosilmoitukset. Rikosilmoitus on esitutinnan käynnistämisen perusasiakirja, mikä kirjataan aina kun on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen (Poliisihallitus 2013). Rikitrip-tietokanta sisältää Patjan tutkintailmoitukset, joita ei ole erikseen salattu. Tietokantoja päivitetään joka päivä aamuyöllä, jolloin sinne viedään edellisen vuorokauden uudet sekä muuttuneet ilmoitukset. (Rikitrip-pikaohje.) Rikitrip-tietokannan tietojen läpikäynti valituilta vuosilta sopi tässä tutkimuksessa valittujen tutkimusongelmien ratkaisuun.

Tätä opinnäytetyötä varten tehdyt haut on suoritettu myönnetyn tutkimusluvan mukaisesti poliisilaitoksen tiloissa Jyväskylässä. Ensimmäiset haut on tehty 5.8.2018. Ensimmäisissä hauissa kävi ilmi, että liikunnan ja urheilun parista löytyy juttuja, jotka ovat edenneet

rikosilmoitukseen saakka. Tässä vaiheessa totesin, että työssä on selkeyden vuoksi erotettava käsitteet liikunta ja urheilu.

Varsinaiset haut suoritin Jyväskylän poliisiaseman tiloissa 27.–29.8.2018. Hakuun valikoitui 17 urheilulajia sekä sanat liikunta ja urheilu. Urheilulajit on valittu vuonna 2017 tehdystä lajiliittojen lisenssiselvityksestä. Selvityksessä ilmenee 9-, 11-, 13-, ja 15 -vuotiaiden urheiluseurassa harrastamat lajit LIITU -tutkimuksen mukaan. (Lämsä ym. 2017, 19.)

Tarkasteltaviksi lajeiksi valittiin aluksi 20 suosituinta lajia poislukien cheerleading, tennis, pyöräily, hiihto ja futsal. Cheerleading ja tennis jätettiin pois, koska koehaussa lajeista ei löytynyt rikosilmoituksia. Futsal oli suosittu kakkoslaji, jonka harrastajat harrastavat ykköslajinaan jotain muuta lajia.

Esihaussa 5.8.2018 totesin, että sanat hiihto, pyöräily ja juoksu katkaistulla haulilla haettuna antoivat Rikitripissä osumia niin paljon, että niiden käyttäminen varsinaisessa haussa ei ollut järkevää. Edellä mainitut sanat esiintyivät ilmoituksissa esimerkiksi osoitteissa ja ilmoitustekstissä, mutta jutut eivät liittyneet liikunnan ja urheilun harrastamiseen. Tästä syystä kyseiset lajit rajattiin tarkastelun ulkopuolelle. Hakuun sisällytettiin harrastajamäärältään marginaalisempia lajeja. Lajeiksi valikoitui amerikkalainen jalkapallo, judo sekä jääpallo. Lisäksi hakuun valikoitui kuntosali, joka oli kolmanneksi suosituin muista harrastetuista lajeista ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen (2013) mukaan yksi suosituimmista 7–29-vuotiaiden harrastamista lajeista. (Valtion liikuntaneuvosto 2013).

Hakusanoina käytettiin katkaistua hakua sanoilla Jalkapal* or Suunnis* or Tanssi* or Koripall* or Judo or Salibandy or Jääkiek* or Jääpal* or Yleisurh* or Uinti* or Pesäpal* or Lentopal* or Golf or Voimiste* or Kuntosal* or Ratsast* or Amerikkalain* or Urheil* or Liikun*.

Suoritetuissa hauissa käytettiin asianimikkeenä tutkimusaiheen mukaisesti seuraavia rikosnimikkeitä: 'RAISKAUS' or 'TÖRKEÄ RAISKAUS' or 'PAKOTTAMINEN SEKSUAALISEEN TEKOON' or 'SEKSUAALINEN HYVÄKSIKÄYTTÖ' or 'SEKSUAALINEN AHDISTELU' or 'LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄKSIKÄYTTÖ' or 'TÖRKEÄ LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄKSIKÄYTTÖ' or 'SEKSIKAUPAN KOHTEENA OLEVAN HENKILÖN HYVÄKSIKÄYTTÖ' or

'SEKSUAALIPALVELUJEN OSTAMINEN NUORELTA' or 'LAPSEN HOUKUTTELEMINEEN SEKSUAALISIIN TARKOITUKSIIN' or 'SUKUPUOLISIVEELLISYYTTÄ LOUKKAAVAN LASTA KOSKEVAN ESITYKSEN SEURAAMINEN' or 'PARITUS' or 'TÖRKEÄ PARITUS' or 'SUKUPUOLISIVEELLISYYDEN JULKINEN LOUKKAAMINEN' or 'SUKUPUOLISIVEELLISYYTTÄ LOUKKAAVA MARKKINOINTI' or 'SUKUPUOLISIVEELLISYYTTÄ LOUKKAAVAN LASTA ESITTÄVÄN KUVAN HALLUSSAPITO' or 'TÖRKEÄ SUKUPUOLISIVEELLISYYTTÄ LOUKKAAVAN LASTA ESITTÄVÄN KUVAN LEVITTÄMINEN' or 'SUKUPUOLISIVEELLISYYTTÄ LOUKKAAVAN KUVAN LEVITTÄMINEN' or 'SUKUPUOLIIYHTEYS LÄHISUKULAISTEN KESKEN' or 'LAPSEN SEKSUAALISEN HYVÄKSIKÄYTÖN YRITYS' or 'LAPSEN TÖRKEÄN SEKSUAALISEN HYVÄKSIKÄYTÖN YRITYS' or 'SALAKATSELU' or 'RAISKAUKSEN YRITYS' or 'TÖRKEÄN RAISKAUKSEN YRITYS'

Vuonna 2016 edellä mainituilla hakusanoilla Rikiritripissä löytyi 306 osumaa. Kävin ilmoitukset manuaalisesti läpi ja etsin ilmoitustekstin perusteella jutut, jotka olivat tapahtuneet urheilun ja liikunnan parissa. Juttuja löytyi yhteensä 72 kappaletta, joiden katsoin kuuluvan aihealueen piiriin.

Vuonna 2017 hakusanat antoivat Rikiritripissä 321 osumaa, joista manuaalisesti läpikäymällä löytyi 73 ilmoitusta liikunnan ja urheilun parista.

Tuloksia läpikäydessä päädyin tekemään rajauksen, että jätän tulosten ulkopuolelle sellaiset jutut, joissa tapahtumapaikkana oli ollut jokin urheilutila (kenttä tai pukuhuone), mutta henkilöt eivät liittyneet tilan käyttöön muulla tapaa. Tällaisiksi tapauksiksi katsottiin esimerkiksi tilanteet, joissa henkilö kulkee urheilukentän läpi yöaikaan ja joutuu seksuaalirikoksen uhriksi.

Hakutulosten luotettavuutta arvioitaessa täytyy muistaa, että kyseessä on oma tulkintani rikosilmoitustekstistä ja siitä liittykö asia urheiluun tai liikuntaan. Ilmoitusten suuren määrän vuoksi on huomioitava inhimillisen virheen mahdollisuus eli joku ilmoitus on voinut jäädä huomioimatta ja se ei näy tuloksissa. On myös mahdollista, että valittu lajiluettelo ei ole kattava ja hakusanoilla ei löytynyt kaikkia tapauksia.

5 AINEISTON ANALYYSI

5.1 Rikosilmoituksiksi kirjatut seksuaalirikokset liikunnassa ja urheilussa vuonna 2016 ja 2017

Suoritettujen hakujen perusteella aiemmin mainittuja hakusanoja käyttämällä vuosiluku 2016 antoi Rikitripissä 306 osumaa. Ilmoitukset käytiin manuaalisesti läpi ja niistä luokiteltiin ilmoitustekstin perusteella jutut, jotka olivat tapahtuneet urheilun ja liikunnan parissa. Aihealueen piiriin kuuluvia ilmoituksia löytyi yhteensä 72 kappaletta. Yhdessä ilmoituksessa saattoi olla useampi rikosnimike, epäilty tai uhri. Ilmoituksissa oli yhteensä 88 seksuaalirikokseen viittaavaa nimikettä 16:ssa eri urheilulajissa/liikuntamuodossa. (Taulukko 1.)

Vuosiluku 2017 ja edellä mainitut hakusanat antoivat Rikitripissä 321 osumaa, joista manuaalisesti läpikäymällä löytyi 73 ilmoitusta, jotka olivat tapahtuneet urheilun ja liikunnan parissa. Ilmoituksissa oli yhteensä 89 seksuaalirikokseen viittaavaa nimikettä 13:ssa eri urheilulajissa/liikuntamuodossa. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneiksi kirjattujen seksuaalirikosten määrä poliisirekisterissä vuosina 2016 ja 2017.

	2016	2017	Yhteensä
Rikosilmoituksia	72	73	145
Nimikkeitä yhteensä	100	101	201
Seksuaalirikosnimikkeitä	88	89	177
Eri urheilu/liikuntamuotoja	16	13	20

5.1.1 Rikosnimikkeet 2016–2017

Tarkastelun alla olevissa rikosilmoituksissa oli useita eri rikosnimikkeitä, joista useimmiten esiintyi lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, yhteensä 45 kertaa. Tällä nimikkeellä kirjatuissa jutuissa ei ollut vuositasolla kovin suurta eroa, sillä vuonna 2016 ilmoituksissa oli kirjattu 25 lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä ja vuonna 2017 oli kirjattu 20 lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. (Taulukko 2.)

Sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen esiintyi ilmoituksissa 32 kertaa, seksuaalinen ahdistelu 28 kertaa ja salakatselu 23 kertaa. Suurin ero vuositasolla oli

seksuaalisena ahdisteluna kirjatuissa jutuissa. Vuonna 2016 seksuaalinen ahdistelu esiintyi rikosnimikkeenä 19 kertaa ja vuonna 2017 oli kirjattu 9 seksuaalista ahdistelua. (Taulukko 2.)

Törkeistä tekemuodoista törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö esiintyi ilmoituksissa 4 kertaa ja törkeä raiskaus 3 kertaa. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneiksi kirjattujen seksuaalirikosten määrä rikosnimikkeen mukaan vuosina 2016 ja 2017.

Nimikkeet, kaikki lajit	2016	2017	Yhteensä
	Kpl	Kpl	
Lapsen houkuttelemine seksuaalisiin tarkoituksiin	5	1	6
Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	25	20	45
Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys	1	3	4
Pakottaminen seksuaaliseen tekoon	2	5	7
Raiskaus	2	0	2
Salakatselu	9	14	23
Seksuaalinen ahdistelu	19	9	28
Seksuaalinen hyväksikäyttö	3	6	9
Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta	1	0	1
Sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen	16	16	32
Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen	1	5	6
Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito	1	5	6
Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	1	3	4
Törkeä raiskaus	2	1	3
Seksuaaliseen tekoon pakottamisen yritys	0	1	1

5.1.2 Lajit/urheilumuodot 2016–2017

Läpikäydyistä ilmoituksista nousi esille vuosilta 2016–2017 yhteensä 20 eri urheilulajia/liikuntamuotoa. Suurimmassa osassa ilmoituksia laji/liikuntamuoto oli selkeästi kirjattu ilmoitukseen, mutta osassa ilmoitustekstistä ei selkeästi ilmennyt oliko kyseessä yksittäinen laji tai mikä laji/urheilumuoto oli kyseessä. Näiltä osin taulukossa 3 on kirjattu lajiksi/liikuntamuodoksi "koulu", "urheiluleiri" ja "urheiluseura". Koulun liikuntatunnilla tapahtuneet epäillyt rikokset on kirjattu yleisesti termin liikuntatunti alle, riippumatta tunnilla harjoitetusta lajista. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneiksi kirjattujen seksuaalirikosten ilmoituksessa mainitut lajit vuosina 2016 ja 2017.

Mikä lajit/liikuntamuodot
Jalkapallo
Judo
Jääkiekko
Koripallo
Koulu
Kuntosali
Lenkkeily
Lentopallo
Liikuntatunti
Melonta
Nyrkkeily
Pyöräily
Ratsastus
Taitoluistelu
Tanssi
Uinti
Urheiluleiri
Urheiluseura
Voimistelu
Yleisurheilu

Ilmoituksissa esille nousseista lajeista/liikuntamuodoista nousi erityisesti esille uinti, johon liittyen oli kirjattu vuosina 2016–2017 yhteensä 55 rikosilmoitusta. Noissa ilmoituksissa oli yhteensä 71 nimikettä, jotka tässä tutkimuksessa viittaavat seksuaalirikokseen. Kuntosaliin liittyen oli kirjattu yhteensä 23 ilmoitusta, joissa esiintyi 23 seksuaalirikosnimikettä. Lajeista tanssiin ja jalkapalloon liittyen oli molemmissa 10 ilmoitusta, ratsastuksessa 9 ilmoitusta, jääkiekossa 8 ja koripallossa 4. Muissa esille nousseissa lajeissa rikosilmoituksia nousi esiin vähemmän kuin 4. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneiksi kirjattujen seksuaalirikosten rikosilmoitusten ja rikosnimikkeiden määrä eri lajeissa vuosina 2016–2017.

Vuodet 2016–2017							
	Uinti	Kuntosali	Tanssi	Jalkapallo	Ratsastus	Jääkiekko	Koripallo
Rikosilmoituksia	55	23	10	10	9	8	4
Seksuaalirikosnimikkeitä	71	23	14	12	11	9	5

Taulukossa 4 esille nostetuissa seitsemässä lajissa/liikuntamuodossa esiintyneet rikosnimikkeet on esitetty taulukossa 5. Nimikkeistä nousee erityisesti esille lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, 42 kertaa. Sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen oli kirjattu ilmoituksiin taulukossa 5 esitetyissä lajeissa 29 kertaa, seksuaalinen ahdistelu 23 kertaa ja salakatselu 17 kertaa. Muita rikosnimikkeitä esiintyi selkeästi vähemmän. Sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö esiintyivät etenkin uintiin liittyvissä rikosilmoituksissa. Nimikkeistä salakatselu ja seksuaalinen ahdistelu esiintyivät eniten kuntosaliin liittyvissä rikosilmoituksissa. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneiksi kirjattujen seksuaalirikosten rikosnimikkeiden määrä eri lajeissa vuosina 2016–2017.

Vuodet 2016–2017	Laji						
Nimikkeet	Uinti	Kuntosali	Tanssi	Jalkapallo	Ratsastus	Jääkiekko	Koripallo
Salakatselu	5	6		2	2	2	
Sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen	24	3	1	1			
Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	23		3	2	6	4	4
Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys	3						
Seksuaalinen ahdistelu	7	10	3	3			
Seksuaalinen hyväksikäyttö	2		2		1	2	
Pakottaminen seksuaaliseen tekoon	3	1	1	1			
Törkeä raiskaus		1	1				
Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö		1	1	1			
Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito	2		1	1	2		
Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta				1			
Raiskaus							1
Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin		1					
Seksuaaliseen tekoon pakottamisen yritys			1				
Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen	2					1	

5.2 Rikoksesta epäilty

Rikoksesta epäillyn sukupuoli oli 189 kertaa mies, viisi kertaa nainen. Kolmessa jutussa epäillyn sukupuolesta ei ollut ilmoitukseen kirjattu mitään. Kyseessä olevat luvut pitävät sisällään myös ne ilmoitukset, joissa tekijän henkilöllisyys ei ole tiedossa, mutta ilmoitukseen oli kirjattu epäillyn sukupuoli. (Taulukko 6.)

Samassa ilmoituksessa saattoi sama henkilö olla epäiltynä useampaan rikosnimikkeeseen tai ilmoituksessa oli useita uhreja ja epäiltyjä.

Taulukko 6. Epäillyn sukupuoli liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneiksi kirjattujen seksuaalirikosten rikosilmoituksissa vuosina 2016–2017.

Rikoksesta epäilty, kaikki lajit		
Sukupuoli	2016	2017
M	96	93
N	1	4
Ei tiedossa	1	2

5.2.1 Rikoksesta epäillyn ikä ja asema lajissa/urheilumuodossa

Rikosoikeudellisen vastuun ikäraja 15 vuotta. Ikäraja on säädetty rikoslain 3:4 §:ssä. Tässä tutkimuksessa käytetään tuota ikärajaa tarkasteltaessa epäillyn ikää.

Taulukossa 7 on kuvattu rikosilmoituksista ilmenneen epäillyn ikä ja asema lajissa/urheilumuodossa. Joissakin ilmoituksissa epäillyn ikää ei ollut kirjattu, mutta epäillyn asema lajissa/urheilumuodossa oli kirjattu ilmoitustekstiin. Epäilyksi oli kirjattu selkeästi useimmiten toinen tilan käyttäjä, yhteensä 74 kertaa. Epäillyn asema ei selvinnyt 32 ilmoituksessa/rikosnimikkeessä. Lajin harrastaja tai pelaaja oli epäiltynä 23 kertaa. Valmentaja, opettaja tai ohjaaja oli kirjattu epäilyksi 28 kertaa. (Taulukko 7.)

Taulukko 7. Epäillyn asema liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneiksi kirjattujen seksuaalirikosten rikosilmoituksissa vuosina 2016–2017.

2016–2017							
Kaikki lajit, rikoksesta epäillyn asema	Rikoksesta epäillyn ikä						
	Kpl	Alle 15	15–18	19–29	30–39	40–49	Yli 50
Valmentaja	12			3	2	2	5
Harrastaja	8		5	2	1		
Koulukaveri	6	4	2				
Opettaja	7			2	3	1	
Oppilas	4	2	2				
Pelaaja	15	7		7	1		
Tilan käyttäjä	74	2	8	4	7	6	17
Työntekijä	14			1	4	2	6
Ulkopuolinen	12		1	2	1	4	1
Ei tiedossa	32		3	2			3
Ohjaaja	9			8		1	
Muu kuin edellä mainittu	3			1	1	1	

5.3 Uhri

Yksittäisessä ilmoituksessa saattoi olla useampia uhreja. Uhrin sukupuoli oli tarkasteltavissa ilmoituksissa 45 kertaa mies ja 114 kertaa nainen. 42 ilmoituksessa uhrin sukupuolesta ei ollut kirjattu ilmoitukseen mitään tai tapauksessa ei ollut uhria. Tällaisia tapauksia olivat esimerkiksi sukupuolisiveellisyyden julkiset loukkaamiset, kun teko ei kohdistunut alle 16-vuotiaaseen. Näiltä osin ilmoitusten kirjaaminen ei ollut yhtenäistä, sillä joissain ilmoituksissa kyseiselle rikosnimikkeelle teon nähnyt oli kirjattu uhriksi ja joissain ilmoituksissa teon nähnyt oli todistaja. Kyseessä olevat luvut pitävät sisällään myös ne ilmoitukset, joissa uhrin henkilöllisyys ei ole tiedossa, mutta ilmoitukseen oli kirjattu uhrin sukupuoli. (Taulukko 8.)

Taulukko 8. Uhrin sukupuoli liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneiksi kirjattujen seksuaalirikosten rikosilmoituksissa vuosina 2016–2017.

Uhri, kaikki lajit			
Sukupuoli	2016	2017	Yht.
M	23	22	45
N	56	58	114
Ei tiedossa/ei uhria	23	19	42

5.3.1 Uhrin ikä ja asema lajissa/urheilumuodossa

Lajin harrastajaksi on luokiteltu ne henkilöt, joiden asema lajin harrastajana/kilpailijana ilmeni rikosilmoituksesta. Muussa tapauksessa uhrin asema on luokiteltu tilan käyttäjäksi. Voi siis olla, että myös tilan käyttäjistä löytyy lajin aktiivisia harrastajia tai kilpailijoita, mutta se ei ilmennyt rikosilmoitustekstistä.

Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva suojaikäraja on rikoslain 20:6 § mukaan 16 vuotta. Tässä tutkimuksessa käytetään 16 vuoden ikärajaa uhrin kohdalla tuloksia esiteltäessä. Kaikissa ilmoituksissa uhria ei ollut laitettu ilmoitukseen asianomistajan asemaan vaan uhrista puhuttiin pelkästään ilmoitustekstissä. Tästä syystä kaikkien uhrien ikää tai asemaa ei ollut saatavissa.

Taulukkoon 9 on kirjattu uhrin ikä ja asema lajissa/urheilumuodossa. Uhriksi oli kirjattu 71 kertaa tilan käyttäjä. Näissä tapauksissa uhrin ikä oli 41 kertaa alle 16 vuotta. Lajin harrastaja oli kirjattu uhriksi 27 kertaa, uhrin iän ollessa 15 kertaa alle 16 vuotta. Ilmoituksista ilmeni, että uhrina oli 15 kertaa valmennettava, uhrin iän ollessa 10 kertaa alle 16 ja 5 kertaa 16–18-vuotta. Kokonaisuudessaan 154 uhrista 95 kappaletta oli iältään alle 16 vuotta. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Uhrin ikä liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneiksi kirjattujen seksuaalirikosten rikosilmoituksissa vuosina 2016–2017.

2016–2017							
Kaikki lajit, uhrin asema	Kpl	Uhrin ikä					
		Alle 16	16–18	19–29	30–39	40–49	Yli 50
Tilan käyttäjä	71	41	8	17	3	1	1
Harrastaja	27	15	5	5	1	1	
Valmennettava	15	10	5				
Ulkopuolinen	8	3	2	3			
Oppilas	8	8					
Koulukaveri	5	4	1				
Pelaaja	5	5					
Työntekijä	5	3		1	1		
Ei tiedossa	3	3					
Muu kuin edellä mainittu	7	3	1			2	

5.4 Kilpailu- tai harrastustoiminnassa tapahtuneet seksuaalirikokset 2016–2017

Kilpailu- tai ohjattuun/organisoituun harrastustoimintaan liittyviä seksuaalirikokseen viittaavia rikosilmoituksia oli kirjattu vuosina 2016–2017 yhteensä 48 kappaletta. Ilmoituksista 28 oli kirjattu vuonna 2017 ja 20 vuonna 2016. Kilpailu- tai harrastustoiminnassa tapahtuneita seksuaalirikoksia oli jalkapallossa, judossa, jääkiekossa, koripallo, kuntosalissa, lentopallossa, melonnassa, nyrkkeilyssä, ratsastuksessa, taitoluistelussa, tanssissa, uinnissa, urheiluleirillä, urheiluseuran toiminnassa, voimistelussa ja yleisurheilussa.

Rikosilmoituksissa oli nimikkeitä yhteensä 66, uhreja 69 ja epäiltyjä 76 kappaletta. Luvut pitävät sisällään ainoastaan ne uhrin ja epäillyt, joiden osalta ilmoituksesta ilmeni, että kyseessä oli ohjattu liikunta-/urheiluharrastus, kilpailu tai urheiluseuran/joukkueen toiminta. Mikäli ilmoituksesta ei käynyt ilmi, onko uhri tai epäilty ollut mukana ohjatussa kilpailu- tai liikuntatoiminnassa tai urheiluseuran toiminnassa, kirjattiin tapaukset tilan käyttäjäksi tai muihin sarakkeisiin. Samassa jutussa saattoi sama henkilö olla epäiltynä useampaan rikosnimikkeeseen tai ilmoituksessa oli useita uhreja ja epäiltyjä. (Taulukko 10.)

Taulukko 10. Kilpailu- ja harrastustoiminnassa tapahtuneiden rikosilmoitusten määrä ja laatu rikosilmoituksissa vuosina 2016–2017.

2016–2017	
Harrastus/kilpailutoiminta	Lukumäärä
Ilmoituksia	48
Nimikkeitä	66
Uhreja	69
Epäiltyjä	76
Naisuhreja	49
Miesuhreja	20
Naisepäiltyjä	4
Miesepäiltyjä	72

Uhrin ikä oli 46 kertaa alle 16 vuotta, joista uhri oli 28 kertaa nainen ja 18 kertaa mies. Uhrien keski-ikä oli 15,7 vuotta. Uhrin ollessa alle 16 vuotta oli rikoksesta epäiltynä 37 kertaa mies ja 4 kertaa nainen. Kaikkien epäiltyjen keski-ikä oli 32,2 vuotta. (Taulukko 11.)

Taulukko 11. Uhrin ikä kilpailu- ja harrastustoiminnassa kirjatuissa rikosilmoituksissa vuosina 2016–2017.

Uhrin ikä	Määrä	Rikoksesta epäillyn ikä	Määrä
Alle 16	46	Alle 15	7
16–17	10	15–17	5
18–29	11	18–29	23
30–39	1	30–39	13
40–49	1	40–49	6
Yli 50	0	Yli 50	11
Ei tiedossa	0	Ei tiedossa	12

Epäiltyinä oli 39 kertaa valmentaja, ohjaaja, lajin opettaja tai lajin/harrastuksen parissa toimiva työntekijä tai huoltaja. Epäillyistä 38 oli miehiä ja yksi nainen. Epäiltyjen keski-ikä oli 40,2 vuotta. Näiden tapausten uhreista 24 oli iältään alle 16-vuotiaita. Nuorin uhri oli 9-vuotias. Uhreista kuusi oli 16–17-vuotiaita. Näissä tapauksissa uhrina oli 20 kertaa lajin harrastaja tai valmennussuhteessa oleva, joista 15 oli alle 18-vuotiaita. Uhrin sukupuoli oli 13 kertaa nainen ja 7 kertaa mies.

Valmentaja-valmennettava asetelma

Urheilun parissa kirjatuista 48 rikosilmoituksesta kuusi ilmoitusta koski valmentajan ja valmennettavan välistä asetelmaa. Näissä ilmoituksissa oli 11 rikosnimikettä. Lajit, joissa tämä asetelma esiintyi, olivat jääkiekko, lentopallo, judo ja yleisurheilu. Kaikki uhrit olivat 18 vuotta tai nuorempia. Uhrien keski-ikä oli 15,5 vuotta. Näissä tapauksissa epäiltyjen keski-ikä oli 47 vuotta. Rikoksesta epäiltyinä näissä tapauksissa oli 10 kertaa mies ja yhden kerran nainen. Uhrina oli 11 kertaa mies ja neljä kertaa nainen. Yhdeksän nimikkeen osalta ilmoitustekstistä voidaan päätellä, että tekijä on rakentanut suhdetta uhriin pidemmällä aikavälillä.

Pelaaja rikoksesta epäiltyinä

Viidessä ilmoituksessa tekijän asema oli pelaaja. Lajit, joissa pelaaja oli epäiltyinä, olivat jalkapallo, lentopallo ja jääkiekko. Näissä tapauksissa oli yhteensä seitsemän uhria ja 15 epäiltyä. Yhdessä tapauksessa uhrina oli kanssapelaaja. Muissa tapauksissa epäillyt teot olivat kohdistuneet katsojaan tai täysin ulkopuoliseen henkilöön. Epäillyistä kolme oli naisia ja 12 miestä. Epäiltyjen keski-ikä oli 18,5 vuotta. Uhrit olivat kaikki naisia ja keski-ikänsä 16 vuotta. Rikosnimikkeinä tapauksissa oli kaksi kertaa salakatselu, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä raiskaus ja sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan

levittäminen. Epäillyistä seitsemän oli ulkomaalaisia ja kahdeksan suomalaisia. Uhrit olivat kaikki suomalaisia.

5.5 Lajien tarkempi tarkastelu

Tapausten laadulliseen analyysiin valitsin tarkempaan tarkasteluun lajit/liikuntamuodot, joissa tapauksia oli eniten. Lajit olivat uinti ja kuntosalit.

5.5.1 Uinti

Uintiin liittyneet tapaukset liittyivät yhtä tapausta lukuun ottamatta liikunnan parissa tapahtuneisiin seksuaalirikoksiin. Uintiin liittyvät teot eivät siis liittyneet ilmoitustekstin perusteella harrastus- tai kilpailutoiminnassa tapahtuneisiin tekoihin, vaan tapaukset liittyivät tilan käyttöön ilman urheiluseuraa.

Uintiin liittyen oli kirjattu 55 rikosilmoitusta, joissa oli yhteensä 71 rikosnimikettä (Taulukko 12). Rikosnimikkeistä useimmiten esiintyi lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai sen yritys, yhteensä 26 kertaa. Sukupuolisiveellisyys julkisia loukkaamisia oli 24 kappaletta. Seksuaalisia ahdisteluja, seksuaalisia hyväksikäyttöjä ja pakottamisia seksuaaliseen tekoon oli yhteensä 12 kappaletta.

Taulukko 12. Uintiin liittyvien rikosilmoitusten määrä vuosina 2016–2017.

Uinti	Lukumäärä
Rikosilmoituksia	55
Rikosnimikkeitä	71
Urheilun parissa tapahtuneet teot	1
Liikunnan parissa tapahtuneet teot	70
Naisuhreja	30
Miesuhreja	20
Ei uhria/uhri ei tiedossa	21

Uintiin liittyvissä rikosilmoituksissa ilmoituksen tekijänä oli 16 kertaa henkilökuntaan kuuluva henkilö, uhri itse viisi, uhrin vanhemmat 20, poliisi oman tutkinnan perusteella kolme, sosiaalityöntekijä kaksi ja todistaja viisi kertaa. (Taulukko 13.)

Taulukko 13. Uintiin liittyvien rikosilmoitusten ilmoituksen tekijä vuosina 2016–2017.

Uinti	
Ilmoituksen tekijä	Lukumäärä
Ei tiedossa	4
Henkilökunta	16
Sosiaalityöntekijä	2
Todistaja	5
Tutkittaessa	3
Uhri	5
Uhrin vanhemmat	20

Uhri

Uintiin liittyvissä rikosilmoituksissa uhri oli 44 kertaa alle 18-vuotias ja kuusi kertaa yli 18-vuotias. Lopuissa tapauksissa ei ollut uhria tai sitä ei ollut kirjattu rikosilmoitukseen. Uhrien keski-ikä oli 13,9 vuotta. (Taulukko 14.) Uhri oli 30 kertaa naispuolinen henkilö ja 20 kertaa miespuolinen henkilö. (Taulukko 12.)

Taulukko 14. Uintiin liittyvien rikosilmoitusten uhrin ikä vuosina 2016–2017.

Uinti						
Uhrin ikä	Alle 16	16–17	18–29	30–39	40–49	Yli 50
Lukumäärä	39	5	3	2	0	1

Rikoksesta epäilty

Kaikissa tapauksissa epäiltynä oli mieshenkilö, joka oli 58 kertaa tilan käyttäjä. Epäilty oli 28 kertaa suomalainen ja 28 kertaa ulkomaalainen. Epäillyistä 15 kansalaisuus ei ollut tiedossa. Epäiltyjen keski-ikä oli 42,15 vuotta (Taulukko 15).

Taulukko 15. Rikoksesta epäillyn ikä uintiin liittyvissä rikosilmoituksissa vuosina 2016–2017.

Uinti							
Epäillyn ikä	Alle 15	15–17	18–29	30–39	40–49	Yli 50	Ei tiedossa
	0	4	10	5	6	16	30

Teonkuvaukset pitivät sisällään pääosin julkista itsensä tyydyttämistä, toisen koskettelua seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukaten tai itsensä paljastelua muiden läsnä ollessa. Uima-altaassa tapahtuneita tekoja oli 40, pukuhuoneessa viisi, saunassa viisi ja suihkussa

seitsemän. Neljässä tapauksessa teko tapahtui uimahallin muussa yleisessä tilassa, kolme uimarannalla ja yksi matkalla uintiharjoituksiin. Kuudessa tapauksessa tekopaikkaa ei pystynyt ilmoitustekstin perusteella määrittelemään.

5.5.2 Kuntosali

Kuntosaliin liittyvissä ilmoituksissa tilan käyttäjäksi luokiteltiin henkilö, joka ei ollut ilmoitustekstin perusteella osallistunut ohjatulle tunnille. Ohjatulle tunnille osallistuvat henkilöt luokiteltiin lajin harrastajaksi. Tämä selittää tilan käyttäjien suuren osuuden uhrien asemaa määriteltäessä. Kuntosalilla kävijöistä suuren osan voi olettaa olevan lajin aktiivisia harrastajia, mutta rikosilmoituksiin tätä ei ole kirjattu. Tämän tutkimuksen tuloksia arvioitaessa kuntosaliin liittyvät tapaukset liittyvät pääasiassa tilan käyttöön.

Kuntosaliin liittyen rikosilmoituksia oli kirjattu 23 kappaletta (Taulukko 16). Rikosnimikkeinä oli 10 kertaa seksuaalinen ahdistelu, kuusi kertaa salakatselu, kolme kertaa sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen, törkeä raiskaus, lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja pakottaminen seksuaaliseen tekoon.

Taulukko 16. Kuntosaliin liittyvien rikosilmoitusten määrä vuosina 2016–2017.

Kuntosali	Lukumäärä
Rikosilmoituksia	23
Rikosnimikkeitä	23
Urheilun parissa tapahtuneet teot	1
Liikunnan parissa tapahtuneet teot	22
Naisuhreja	19
Miesuhreja	4
Naisepäilty	0
Miesepäilty	19
Epäilty ei tiedossa	2

Teonkuvauksia tarkasteltaessa teko oli tapahtunut yhdeksän kertaa kuntosalin harjoittelutilassa, seitsemän kertaa suihkutiloissa, kolme kertaa pukuhuoneessa, kolme kertaa ulkona salin jälkeen tai matkalla salille ja kerran hieronnan yhteydessä.

Teon kuvauksena toistui useimmiten salakuvaaminen tai tirkistely suihkussa tai pukuhuoneessa tai salilla treenaajaa on ahdisteltu koskettelemalla loukatun seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Tällaisia teonkuvauksia ilmoituksissa oli yhteensä 12.

Kuntosaliin liittyvissä ilmoituksissa ilmoituksen tekijänä oli 13 kertaa uhri itse. Viidessä tapauksessa ilmoituksen tekijänä olivat uhrin vanhemmat. (Taulukko 17.)

Taulukko 17. Kuntosaliin liittyvien rikosilmoitusten ilmoituksen tekijä vuosina 2016–2017.

Kuntosali	
Ilmoituksen tekijä	Lukumäärä
Henkilökunta	1
Sosiaalityöntekijä	1
Uhri	13
Uhrin vanhemmat	5
Muu kuin edellä mainittu	3

Uhri

Uhrina ilmoituksissa oli 19 kertaa nainen ja neljä kertaa mies. Uhrin asema oli 19 kertaa toinen tilan käyttäjä ja ilmoitustekstin perusteella yksi uhreista oli harrastaja. Uhreina oli myös kaksi kertaa työntekijä ja yhden kerran ulkopuolinen henkilö. Uhri oli 18 kertaa suomalainen ja viisi kertaa ulkomaalainen.

Uhri oli iältään kuusi kertaa alle 15-vuotias ja neljä kertaa 15–17. Uhri oli 11 kertaa 18–29 vuotta ja kaksi kertaa yli 30 vuotta. Uhrien keski-ikä oli 20,52 vuotta. (Taulukko 18.)

Taulukko 18. Uhrin ikä kuntosaliin liittyvissä rikosilmoituksissa vuosina 2016–2017.

Kuntosali						
Uhrin ikä	Alle 16	16–17	18–29	30–39	40–49	Yli 50
Lukumäärä	6	4	11	1	1	0

Rikoksesta epäilty

Epäillyn asema oli 13 kertaa toinen tilan käyttäjä. Kahdeksan kertaa epäillyn asema tilaan nähden ei ilmennyt ilmoitustekstistä. Yhden kerran epäilty oli työntekijä ja yhden kerran hieroja.

Epäilty oli yhdeksän kertaa suomalainen ja yhdeksän kertaa ulkomaalainen. Viidessä tapauksessa epäillyn kansalaisuus ei ollut tiedossa tai sitä ei ollut kirjattu ilmoitukseen.

Epäilty oli yhden kerran alle 15-vuotias ja 15 kertaa yli 15 vuotta. Epäiltyjen keski-ikä oli 28,75 vuotta. Epäillyn ikä ei ollut tiedossa tai sitä ei ollut kirjattu ilmoitukseen seitsemässä tapauksessa. (Taulukko 19.)

Taulukko 19. Rikoksesta epäillyn ikä kuntosaliin liittyvissä rikosilmoituksissa vuosina 2016–2017.

Kuntosali							
Epäillyn ikä	Alle 15	15–17	18–29	30–39	40–49	Yli 50	Ei tiedossa
	1	1	8	3	1	2	7

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli selvittää rikosilmoituksen tekemiseen asti johtaneiden seksuaalirikosten määrä urheilussa ja liikunnassa vuosina 2016–2017 sekä kuvata minkälaisia tapauksia nämä olivat. Tutkimus toteutettiin käymällä läpi poliisiasiain tietojärjestelmään kirjattuja rikosilmoituksia ja hakemalla sieltä liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneita rikoksia ennalta valituilla hakusanoilla. Tutkimukseen valikoitui hakusanoiksi 17 urheilulajia sekä sanat liikunta ja urheilu.

Tutkimuksen validiteettia eli pätevyyttä arvioitaessa tulee ottaa huomioon se, että tutkimuksen tulee mitata tarkalleen sitä, mitä oli tarkoitus selvittää (Heikkilä 2010, 29). Poliisiasiain tietojärjestelmä (PATJA) on poliisihallinnossa se paikka, minne kaikki poliisille tulevat rikosilmoitukset kirjataan. Tietojen hakua PATJA -järjestelmästä voidaan tehdä Rikitrip -järjestelmästä, jonne PATJAAN kirjatut ilmoitukset päivittyvät kerran vuorokaudessa. Tietojen haulla valituilla hakusanoilla pystyttiin selvittämään kuinka paljon rikosilmoitukseen asti johtaneita tapauksia liikunnan ja urheilun parissa on tapahtunut.

Tutkimuksen täytyy olla myös luotettava ja tarkka sekä objektiivinen. Tuloksissa ei saa olla sattumanvaraisuutta. Tutkimustulosten täytyy olla toistettavissa samanlaisin tuloksin, eivätkä tulokset saa riippua tutkijasta. (Heikkilä 2010, 30–31.) Tämän tutkimuksen toteutustapa oli käydä manuaalisesti läpi valituilla hakusanoilla vuosilta 2016–2017 esille nousseet rikosilmoitukset. Rikosilmoituksia oli yhteensä 627 kappaletta. Ilmoituksista poimin liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneet rikokset lukemalla läpi ilmoitustekstin. Mikäli ilmoitustekstistä ilmeni, että kyseinen teko liittyy liikuntaan tai urheiluun, kirjasin ilmoituksesta Excel-taulukkoon ylös ne tiedot, jotka olivat olennaisia tutkimuksen tekemisen kannalta. Ilmoitusten luokittelussa käytin ennalta tekemääni taulukkoa, johon keräsin tarvittavat tiedot liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneista rikoksista.

Rikosilmoitusten kirjaamiskäytäntö on kirjavaa. Kaikista ilmoituksista ei ilmennyt kerättäviä tietoja. Tämä saattoi johtua myös siitä, että tutkittavat ilmoitukset olivat eri vaiheissa. Osa jutuista oli edennyt syyttäjälle tai oli päätetty poliisissa, jolloin ilmoituksen on oltava täysin valmis. Avoimena ja keskeytettynä olevissa jutuissa ilmoitusteksti saattoi olla vajavainen ja esimerkiksi kaikkia osapuolia ei vielä ollut syötetty ilmoitukseen. Tästä syystä tutkimuksen tulokset eivät ole kaikilta osin täysin kattavia, mutta pidän tätä

kuitenkin hyvin pienenä osuutena tutkimuksen kokonaistuloksia arvioitaessa. On myös mahdollista, että teko on tapahtunut liikunnan ja urheilun parissa, mutta se ei ilmennyt rikosilmoituksen tekstistä.

Kuten Heikkilä (2010, 31) toteaa tutkimuksen objektiivisuudesta, liittyy jokaiseen tutkimukseen tutkijan subjektiivisia valintoja. Tässä tutkimuksessa juttujen luokittelussa tein päätelmät ilmoitustekstin perusteella siitä mihin kategoriaan luokittelin uhrin ja epäillyn. Rajanveto mm. tilan käyttäjän ja harrastajan suhteen ei ole yksiselitteistä. Päädyin luokittelussa siihen, että uhri tai epäilty oli harrastaja silloin, kun ilmoituksesta selkeästi ilmeni, että kyseessä on ollut ohjattu tunti tai vastaava urheiluseuran toiminta. Ilmoitustekstin perusteella tein myös päätöksen siitä, kuuluuko juttu liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneeksi rikokseksi.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että urheilun ja liikunnan parissa on vuosina 2016–2017 tapahtunut seksuaalirikoksia, jotka ovat ylittäneet ilmoituskynnyksen. Vuonna 2016 on kirjattu 72 liikuntaan ja urheiluun liittyvää ilmoitusta ja vuonna 2017 73 ilmoitusta. Rikosilmoituksia löytyi yhteensä 20 eri lajista tai urheilumuodosta. Kaikista 145 ilmoituksesta 97 liittyi liikunnan parissa tapahtuneisiin tekoihin ja 48 urheilun parissa tapahtuneisiin tekoihin. Rikoksesta epäiltynä liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneissa teoissa oli useimmiten mies: epäiltynä oli 189 kertaa mies ja 5 kertaa nainen. Miesten osuus epäillyistä tekijöistä on huomattavan suuri. Naisepäiltyjen pieni osuus voi kertoa siitä, että naiset eivät usein ole seksuaalirikosten tekijöinä, tai siitä, että naisen tekemäksi epäillyn seksuaalirikoksen ilmoituskynnys on korkeampi kuin miehen tekemän.

Seksuaalirikosten uhrina oli 45 kertaa mies ja 114 kertaa nainen. Vilkan (2011, 70) mukaan tutkimuksissa on maailmanlaajuisesti todettu seksuaalisen häirinnän kohdistuvan usein naisiin. Tyttöjen seksuaalisen hyväksikäytön on todettu olevan 1,5–3 kertaa yleisempää kuin poikien. Kansainvälisten tutkimusten mukaan seksuaalirikosten tekijä on useimmiten mies. Näiltä osin tämän tutkimuksen tulokset ovat yhteneväisiä seksuaalisesta häirinnästä tehtyihin tutkimuksiin.

Rikosnimikkeissä toistui eniten, 45 kertaa, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Nimike liittyi pääasiassa uintiin liittyviin ilmoituksiin. Teot olivat tapahtuneet uimahallin tiloissa, suurin osa altaassa. Uimahalli on paikka, jossa ollaan vähissä vaatteissa ja tilat ovat rajattuja. Altaassa, pesutiloissa, saunassa ja pukuhuoneissa ollaan lähellä toisia vähissä

vaatteissa tai alasti ja tämä mahdollistaa erilaiset tekomuodot ohimennen koskettelusta itsensä tyydyttämiseen toisten nähden. Uimahallissa tilan käyttäjinä on paljon lapsia ja tämä osaltaan selittää lapsen seksuaalisten hyväksikäyttöjen suuren määrän.

Tutkimustulosten perusteella tapauksia oli eniten uinnissa. Tapaukset liittyivät yhtä lukuun ottamatta tilan käyttöön eli liikunnan parissa tapahtuviin rikoksiin. Uinnin harrastus- ja kilpailutoiminnassa uimahallissa ollaan pääasiassa ryhmässä ohjaajan tai valmentajan valvonnan alla ja tämän voi olettaa pienentävän riskiä joutua altaassa ryhmään kuulumattoman henkilön ahdistelun tai hyväksikäytön kohteeksi. Yksin tai kaverin kanssa altaassa ollessa lapsi ei aina ole suoraan huoltajan tai uimahallin valvojan valvonnan alla ja tämä suurentaa riskiä joutua toisen tilan käyttäjän ahdistelemaksi. Toiseksi suurin osa ilmoituksen tekijöistä (16 kertaa) oli uimahallin henkilökuntaan kuuluva henkilö, joten uimahallien henkilökunta näyttäisi osaavan puuttua itse havaitsemiinsa tai heille ilmoitettuihin tekoihin.

Kilpailu- ja harrastustoiminnassa tapahtuneita poliisille ilmoitettuja seksuaalirikoksia oli vuosina 2016–2017 48 kappaletta. Näissä ilmoituksissa oli yhteensä 66 seksuaalirikosnimikettä. Tämä on noin kolmasosa kaikista liikunnan ja urheilun parissa tapahtuneista seksuaalirikoksista. Epäiltyinä tapauksissa oli 72 kertaa mies ja 4 kertaa nainen. Naisuhreja tapauksissa oli 49 ja miesuhreja 20. Uhrien keski-ikä näissä tapauksissa oli 15,7 vuotta ja epäiltyjen keski-ikä oli 32,2 vuotta. Epäiltyinä oli 39 kertaa lajin valmentaja, ohjaaja, opettaja, työntekijä tai huoltaja ja näissä tapauksissa uhrina oli 20 kertaa lajin harrastaja tai valmennussuhteessa oleva.

Kuudessa ilmoituksessa, joissa oli yhteensä 11 rikosnimikettä, kyseessä oli Johanssonin (2016) kuvaama valmentaja-valmennettava-asetelma eli niin sanottu valtasuhde. Uhrien keski-ikä (15,5 vuotta) kertoo, että kyseessä on lapsiin/nuoriin kohdistuvaa rikollisuutta, jossa epäiltyinä tekijöinä ovat pääasiassa aikuiset miehet (keski-ikä 47 vuotta). Vain yhdessä näistä tapauksista epäiltyinä oli naishenkilö.

Tämän tutkimuksen tulos kokonaisuudessaan kertoo siitä, että asiaan on syytä kiinnittää suurempaa huomiota, koska seksuaalirikokset ovat todellisuutta urheilun kilpailu- ja harrastustoiminnassa sekä myös omaehtoisessa liikunnassa. Tutkimuksen tulosten perusteella urheilussa ja liikunnassa esiintyy sen verran seksuaalirikoksia, että tapausten käsittelyä varten olisi perusteltua kehittää urheiluyhteisöön systemaattiset menettelytavat.

Tässä tutkimuksessa tarkasteluajanjaksona oli kaksi vuotta ja lajien määrää oli rajattu hakusanoilla. Jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää laajemmalla hakusanajoukolla ja pidemmältä aikaväliltä, mikä on ollut urheilussa tapahtuneiden seksuaalirikosten määrä sekä kohdistaa tarkasteluajanjakso käsittämään seksuaalirikoksiin kohdistuneen viimeisimmän lainsäädäntöuudistuksen aika ja alkuvuonna 2018 esille nousseen #metoo -kampanjan vaikutus poliisille ilmoitettujen rikosten määrään. Tämän lisäksi voisi tarkastella laadullisesti eri lajeihin liittyviä tekotapoja sekä tutkia eroja ja yhteneväisyyksiä tekotavoissa eri lajien välillä. Tällöin olisi mahdollista selvittää, ilmeneekö joissain lajeissa toimintakulttuuria, jossa riski seksuaaliseen häirintään tai rikoksiin on suurentunut.

Tässä tutkimuksessa ei otettu kantaa siihen, mihin toimenpiteisiin poliisille ilmoitetut jutut ovat johtaneet ja kuinka moni tehdyistä rikosilmoituksista on johtanut syyteharkintaan tai tuomioon. Yhtenä jatkotutkimusaiheena olisi tarpeellista selvittää mitä jutuille on tapahtunut ilmoituksen kirjaamisen jälkeen, kuinka suuri osa epäillyistä teoista on johtanut rikoksentekijän tuomitsemiseen oikeudessa ja löytyykö tuomittujen tai epäiltyjen joukosta rikoksen uusijoita. Lisäksi jatkossa voisi selvittää tämän tutkimuksen kanssa samalla metodilla seksuaalirikosten esiintyvyyttä muilla aloilla, kuten kulttuuripuolella. Tällöin voitaisiin päätellä jotain siitä, onko urheilun ja liikunnan seksuaalirikoksissa jotain poikkeuksellista vai ovatko rikokset kaikkialla samantyyppisiä.

LÄHTEET

Alasuutari Pertti 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud. painos. Tampere, Vastapaino.

Brackenridge Celia, Fasting Kari, 2005. The Grooming process in sport: Narratives of sexual harassment and abuse. Luettavissa: https://www.researchgate.net/publication/251618998_The_Grooming_Process_in_Sport_Narratives_of_Sexual_Harassment_and_Abuse. Luettu 29.10.2018.

HE 6/1997 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.

HE 216/2013 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta.

Heikkilä Tarja 2010: Tilastollinen tutkimus. 7.-8. painos. Helsinki, Edita Prima Oy.

Hentunen Johanna, Laakso Nina ja Ikonen Jouko 2018: Häirintä jalkapallo- ja jääkiekkomaajoukkueissa. Selvitys pelaajien kokemasta seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. Luettavissa: <https://www.suek.fi/documents/10162/322716/H%C3%A4irint%C3%A4%20jalkapallo-+ja+j%C3%A4%20kiekkomaajoukkueissa>. Luettu: 10.10.2018

Hossain Tarik, Suortti Kalevi, Kallio Matias 2013. Urheiluseurat kunniaan: Liikunnan ja urheilun rahoituksen painopisteeksi perustaso -lapset ja nuoret. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja VLN 2013:7
Luettavissa: http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/287/Urheiluseurat_kunniaan_www.pdf
Luettu: 19.4.2018

Innanen, Timo, 2018a. MTV Sport 8.4.2018: Suomen maajoukkuevalmentaja seksuaalisesta häirinnästä - "Osa pelkäsi ja lopetti uransa!". Luettavissa: <https://www.mtv.fi/sport/muut-lajit/uutiset/artikkeli/suomen-maajoukkuevalmentaja-seksuaalisesta-hairinnasta-osa-pelkasi-ja-lopetti-uransa-sen-vuoksi/6850004#gs.BURtS24>.
Luettu: 10.10.2018

Innanen, Timo, 2018b. MTV Sport 10.10.2018. Suomalaista tennisvalmentajaa epäillään alaikäisen pelaajan seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Luettavissa: <https://www.mtv.fi/sport/muut-lajit/tennis/artikkeli/suomalaista-tennisvalmentajaa-epaillaan-alaikaisen-pelaajan-seksuaalisesta-hyvaksikaytosta/7110000#gs.Rm0C=PI>
Luettu: 10.10.2018.

Innanen, Timo 2018c. MTV Sport 24.10.2018. Entinen Ilves-luotsi avautuu naisten välisestä seksuaalisesta häirinnästä – Osa ei uskaltanut suihkuun. Luettavissa: <https://www.mtv.fi/sport/jalkapallo/uutiset/artikkeli/entinen-ilves-luotsi-avautuu-naisten-valisesta-seksuaalisesta-hairinnasta-osa-ei-uskaltanut-edes-suihkuun/7128102#gs.qBv0WEQ>. Luettu: 24.10.2018

International Olympic Committee 2007; The IOC consensus statement: Sexual harassment and abuse in sport. IOC Medical Commission Expert Panel. Luettavissa: https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/IOC/Who-We-Are/Commissions/Medical-and-Scientific-Commission/EN-IOC-Consensus-Statement-Sexual-Harassment-and-Abuse-in-Sport.pdf#_ga=2.209481042.1988205685.1540367113-1155986369.1540367113. Luettu: 5.5.2018

Jaakkonen, Leo 2017. Iltasanomat 17.12.2017. Yhdysvaltojen urheilua ravistellut hyväksikäyttökandaali laajenee - lajiliiton ilmoitus raivostutti sponsorit. Luettavissa: <https://www.is.fi/muutlajit/art-2000005493863.html> Luettu: 28.10.2018

Johansson, S., Kenttä, G., Andersen, M. 2016
Desires and taboos: Sexual relationships between coaches and athletes.
International journal of sports science & coaching, 11(4)
Luettavissa: <http://dx.doi.org/10.1177/1747954116654777>
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:gih:diva-4461>

Johansson S, 2017, Sexual Relationships between Athletes and Coaches: Love, Sexual Consent and Abuse, Gymnastik- och idrottshögskolan 2017 ISBN 978-91-983151-0-3, Tryckeri: Universitetservice US-AB, Stockholm 2017, Distributör: Gymnastik- och idrottshögskolan. Luettavissa: <http://www.divaportal.org/smash/get/diva2:1093081/FULLTEXT01.pdf>. Luettu: 15.10.2018.

Judoliitto 2018. Kamppailulajien yhdenvertaisuussuunnitelma 2018-2019. Luettavissa: https://www.judoliitto.fi/site/assets/files/6296/kamppailulajien_yhdenvertaisuussuunnitelma_2018-2019.pdf. Luettu: 28.10.2018.

Jyväskylän yliopisto 2018. Tutkimushanke: Häirintää ja syrjintää urheilussa, liikunnassa ja liikuntatunneilla?:.
Luettavissa: <https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2018/04/tiedote-2018-04-03-11-05-13-455195>
Luettu: 18.4.2018

Kananen, Jorma 2015: Opinnäytetyön kirjoittajan opas: näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Keskisuomalainen 2018. Julkaistu 19.2.2018.
Luettavissa: <https://www.ksml.fi/urheilu/SCNG-Satoja-uimareita-ahdisteltiin-mutta-USAn-uimaliitto-ei-reagoanut-%E2%80%93-93-pelk%C3%A4si-negatiivista-julkisuutta/1112198>. Luettu: 5.3.2018

Kähäri, Nina 2017: Silta sumusta valoon: Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja siitä selviytyminen. Art House, Helsinki.

Kössö, Tuulia 2018: Jalkapallovalmentajalle 2 vuotta ja 8 kuukautta vankeutta törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä - 13 -vuotiaana uhriksi joutunut Emilia: "Se oli minulle helvetti". Luettavissa: <https://yle.fi/urheilu/3-10425471>. Luettu: 22.10.2018.

Lehtonen, Kati ja Hakonen, Harto, Koski, Pasi 2013. Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja VLN 2013:6

Luettavissa: http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/278/kansalaistoiminta_tietopohja.pdf

Luettu: 19.4.2018

Lehtonen, Kati 2017: Muuttuvat rakenteet - väli staattiset verkostot. Suomalaisen liikunta- ja urheilujärjestelmän rakenteelliset muutokset 2008–2015. Liikuntatieteiden väitöskirja. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 331.

Lämsä, Jari 2012: Liikuntajärjestöjen toimialaselvitys. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:6 (12–36). (toim.) Jarmo Mäkinen. Luettavissa:

<http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/98/Jarjestoraportti.pdf>. Luettu: 15.10.2018

Lämsä, Jari, Lehtonen, Kati, Hakonen, Harto & Pesonen, Pinja 2017: Kilpailuluvasta toimijarekisteriksi - lajiliittojen lisenssiselvitys 2017. LIKES & KIHU.

Luettavissa:

https://kihuenergia.kihu.fi/tuotostiedostot/julkinen/2017_lms_kilpailulu_sel49_21627.pdf.

Luettu: 16.9.2018.

Mononen, Kaisu, Blomqvist, Minna, Koski, Pasi ja Kokko Sami 2016. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen suomessa. Liitu-tutkimuksen tuloksia 2016, 27-35. Valtion liikuntaneuvosto. Luettavissa: http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/438/LIITU_2016.pdf.

Mountjoy M, Brackenridge C, Arrington M. et al 2016. The IOC Consensus Statement: harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. Br J Sports Med 2016;50:1019–1029. doi:10.1136/bjsports-2016-096121. Luettavissa:

<http://bjsm.bmj.com/content/bjsports/early/2016/04/26/bjsports-2016-096121.full.pdf>

Luettu: 19.4.2018.

Oikeusrekisterikeskus 2014. Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä tuli voimaan 1.5.2014. Luettavissa:

https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/tiedotteet/2014/05/lakilastenkanssatoimivien_vapaaehtoistenrikostaustanselvittamisestatulivoimaan1.5.2014.html. Luettu: 31.10.2018.

Oikeusrekisterikeskus 2017. Rikosrekisteri. Luettavissa:

<https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/asiakaspalvelu/rekisteritotteetjatodistukset/rikosrekisteri.html>. Luettu: 31.10.2018.

Oikeusrekisterikeskus 2018. Rikosrekisteriotteet 2018.

Luettavissa:

<https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/tietopalvelu/tilastotjaavoindata/rikosrekisteriotteet.html>. Luettu: 3.10.2018.

Ojala, Timo 2014: Seksuaalirikokset. Helsinki, Edita Publishing Oy.

Olympiakomitea 2016. Suomen Olympiakomitea ry:n säännöt. Luettavissa:

<https://storage.googleapis.com/valo-production/2017/01/olympiakomitea-hyvaksytyt-saannot-20.6.2016.pdf>. Luettu: 28.10.2018

Olympiakomitea 2017, Lupa välittää -lupa puuttua, Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä urheilussa. Sari Tuunainen ja Sari Kuosmanen. Alkuperäinen opas SLU Arto Tiihonen ja Nelli Kuokka 2002. Luettavissa: <https://storage.googleapis.com/valo-production/2017/06/lupa-valittaa-lupa-puuttua-2017.pdf>. Luettu: 20.9.2018.

Olympiakomitea 2018a. Jäsenet. Luettavissa: <https://www.olympiakomitea.fi/olympiakomitea/suomen-olympiakomitea-ry/jasenet/>. Luettu: 22.10.2018.

Olympiakomitea 2018b. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo ohjelma 2018–2019. Luettavissa: <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2018/05/olympiakomitean-yhdenvertaisuus-ja-tasa-arvo-ohjelma-2018-1019.pdf>. Luettu 28.10.2018.

Olympiakomitea 2018c. Yhdenvertaisuuskysely. Luettavissa: https://my.surveypal.com/app/form?_d=0&_sid=308978695&_k=JVwxR7aIKXjaKWLTYAaQFROEJDGFwvaRjeVap9RtnZVGO9IddFAD3ITzOetvKsaX&_hid=Tilaa-lajiliitollesi-s-hk-inen-yhdenvertaisuuskysely.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018: Tiedote 18.4.2018.

Luettavissa: http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ministeri-terho-jokaisen-tulee-voida-harrastaa-urheilua-turvassa
Luettu: 20.4.2018.

Paanetoja, Jaana 2018. Häirintä ja muu epäasiallinen kohtelu elokuva- ja teatterialalla; Selvitysraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161024/OKM_31_2018_10092018.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 10.10.2018.

Painiliitto 2018. Yhdenvertaisuuskysely. Luettavissa: http://www.painiliitto.net/tiedostot/saannot/Yhdenvertaisuussuunnitelma_final.pdf. Luettu 28.10.2019.

Peltola, Marja 2016: Ohjaajan väkivaltainen käyttäytyminen liikuntaharrastuksissa: sukupuolen ja maahanmuuttotaustan merkitys lapsiuhritutkimuksen valossa. Teoksessa Berg, Päivi & Kokkonen, Marja (toim.): Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 23–45.

Poliisihallitus 2013. Poliisihallituksen ohje 2013: 2020/2013/5231: Tietojen kirjaaminen poliisiasiaihin tietojärjestelmään (PATJA). Sisäinen lähde.

PolStat. Poliisin tulostietojärjestelmä. Luettavissa: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polisenaxwwstructure/67634_Poliisin_tilastot_1.1.-31.12.2017.pdf?7609d70bb767d588
Luettu: 3.10.2018.

Rantala Maria 2014: Sata vuotta toistoa - Liikunnan asemointi ja argumentointi suomalaisessa liikuntapolitiikassa vuosina 1909–2013. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 287. Jyväskylä, Liikunnan ja kansanterveyden edistämisyhdistys LIKES.

Rikitrip -pikaohje. Sisäinen lähde.

Suomen urheilun eettinen keskus (SUEK) 2018. Et ole yksin -palvelu.

Luettavissa: https://www.suek.fi/en/uutinen/-/asset_publisher/vSL5/content/et-ole-yksin-palvelu-vahentaa-ja-ehkaisee-epaasiallista-kaytosta-ja-hairintaa-urheilussa?redirect=https%3A%2F%2Fwww.suek.fi%2Fen%2Fuutinen%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_8Dtf%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-2%26p_p_col_count%3D1

Tiihonen, Arto 2014. Liikuntakulttuurin käsitteet. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:6. Luettavissa: http://www.liikuntaneuvosto.fi/files/317/Liikuntakulttuurin_kasitteet_LOW.pdf. Luettu: 10.10.2018.

Turpeinen S. & Hakamäki, M. (toim.) 2018. Liikunta ja tasa-arvo 2017. Katsaus sukupuolten tasa-arvon nykytilaan liikunta-alalla. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:6.

Valtion liikuntaneuvosto 2013. Liikunnan kansalaistoiminta tutkimustiedon valossa. Kannanotto 22.10.2013

Luettavissa:

http://www.liikuntaneuvosto.fi/tata_mielta/lausunnot_ja_kannanotot/arkisto/liikunnan_kansalaistoiminta_tutkimustiedon_valossa.572.news

Luettu: 19.4.2018.

Vilka, Hanna 2011: Seksuaalinen häirintä. Juva, PS-Kustannus.

Väestöliitto 2018. Mediatiedote 16.4.2018.

Luettavissa: <http://www.vaestoliitto.fi/?x27375=8226891>

Luettu 16.4.2018.

Yle 2018a: Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta: Häirintä on saatava kuriin junioriurheilussa. Julkaistu: 10.4.2018 Luettavissa: <https://yle.fi/urheilu/3-10152505>. Luettu: 10.10.2018.

Yle 2018b. Yhdysvaltain voimisteluliiton johtokunta eroaa - taustalla laaja hyväksikäyttökandaali. Julkaistu: 27.1.2018. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10044453>. Luettu: 28.10.2018.